

บทที่ ๑

พระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในการจัดตั้ง
องค์กรเสือป่า

"เสือป่า" เป็นองค์กรที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงจัดตั้งขึ้นโดยมีพระราชปรารภในการจัดตั้งองค์กรนี้ว่า เพื่อให้พลเรือนทั้งที่เป็นข้าราชการและไม่ได้เป็นข้าราชการที่ปรารถนาจะรับการฝึกหัดอย่างทหาร ได้มีโอกาสฝึกหัดระเบียบวินัย มีการบังคับบัญชาเป็นหมู่เหล่า ทั้งยังฝึกให้จงรักภักดียอมสละชีวิตเพื่อป้องกันภัยอันตรายที่จะมีแก่ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ พระองค์จึงได้ทรงจัดตั้งองค์กรเสือป่าขึ้นในรูปของกองอาสาสมัคร ให้ชื่อกองนี้ว่า กองเสือป่า โดยนำมาจากชื่อเรียกผู้สอดแนมในการสงครามของไทยที่มีมาแต่โบราณ^๑

องค์กรเสือป่าได้จัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๔^๒ ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่า เป็นระยะเวลาที่ห่างจากที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงขึ้นครองราชสมบัติเพียง ๖ เดือนกับอีก ๔ วัน^๓ การจัดตั้งองค์กรเสือป่าของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงน่าจะเป็นพระบรมราโชบายทางการเมืองอย่างหนึ่งของพระองค์ที่ลึกซึ้งมากกว่าที่ทรงแถลงพระบรมราโชบายออกมาอย่างเป็นทางการดังกล่าวข้างต้น เพราะกิจกรรมเสือป่าที่พระองค์ทรงให้ความสนพระทัยทั้งยังทุ่มเทพระองค์ให้ เป็นอย่างมากตลอดระยะเวลาใน

^๑มหาวิทยาลัยศิลปากร, เอกสารเรื่องเสือป่าและประมวลเรื่องเกี่ยวกับเสือป่า (พระนคร: ศุภสภา, ๒๕๑๓), หน้า ๒.

^๒เสถียร ศกุนโลภณ, พระราชประวัติพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวและประวัติการลูกเสือไทย (พระนคร: ศุภสภา, ๒๕๐๔), หน้า ๑๒.

^๓ทรงขึ้นครองราชสมบัติเมื่อ ๒๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๓

ตั้งแต่ทรงจัดตั้งองค์การขึ้น ปรากฏจนได้เลิกและสลายตัวไปโดยปริยาย เมื่อสิ้นรัชสมัยของพระองค์
ซึ่งเป็นระยะเวลาจนถึง ๑๕ ปี ฉะนั้นเพื่อจะได้เข้าใจถึงพระราชประสงค์ที่แท้จริงของพระองค์
ในการจัดตั้งองค์การ เลือป่าขึ้น จึงน่าจะได้พิจารณาถึงสถานภาพทางการ เมืองของพระบาทสมเด็จพระ
พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวก่อนเป็นประเด็นแรก

สถานภาพทางการเมืองของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็นพระราชโอรสองค์ที่ ๒๔ ในพระบาท-
สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และเป็นพระราชโอรสองค์ที่ ๑ ในสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรม
ราชินีนาถ ประสูติเมื่อวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๒๓ เมื่อประสูติทรงได้รับการเฉลิมพระนามว่า
สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ เมื่อพระชนมายุ ๑๓ พรรษา ได้เสด็จไปทรงศึกษา
วิชาการ ณ ประเทศอังกฤษ ขณะทรงศึกษาที่อังกฤษได้เพียงปีเศษ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช
เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศสยามมกุฎราชกุมารองค์แรก^๑ ได้ทิวงคตลงเมื่อวันที่ ๔ มกราคม พ.ศ. ๒๔๓๗
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงโปรดเกล้าฯ ให้ประกอบพระราชพิธีสถาปนาสมเด็จพระ
เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ ซึ่งเป็นพระราชโอรสที่มีพระชนมายุรองลงไป และประสูติแต่พระมเหสีให้ดำรง
ตำแหน่งสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมารแทน เมื่อวันที่ ๑๗ มกราคม พ.ศ.
๒๔๓๗^๒ ขณะนั้นทรงมีพระชนมายุเพียง ๑๔ พรรษา

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ประทับอยู่ ณ ประเทศอังกฤษถึง ๔ ปี จึง
เสด็จกลับประเทศไทยใน พ.ศ. ๒๔๔๔ ขณะมีพระชนมายุได้ ๒๒ พรรษา ทรงดำรงตำแหน่งสยาม-
มกุฎราชกุมารต่อมาอีก ๘ ปี เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวสวรรคตในวันที่
๒๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๓ พระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการทั้งหลายได้พร้อมกันอัญเชิญพระองค์
ขึ้นครองราชสมบัติสืบต่อมา ขณะนั้นทรงมีพระชนมายุได้ ๓๐ พรรษา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ทรงเป็นพระราชโอรสองค์ใหญ่ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวประสูติ
แต่สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชเทวี (สมเด็จพระนางเจ้าสว่างวัฒนาบรมราชเทวี) เมื่อ
วันที่ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๒๑ และทรงได้รับการสถาปนาเป็นพระรัชทายาทในพ.ศ. ๒๔๒๔.

^๒ กจข., ร.๕ ว.๒๒/๒ ร่างพระราชโอรสของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า-
เจ้าอยู่หัวถึงเจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ.

จากลักษณะดังกล่าว พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึง เป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงรู้พระองค์ล่วงหน้า เป็น เวลานานถึงการที่จะได้เป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงอำนาจ ต่อไปในอนาคต จากการที่ทรงดำรงตำแหน่งรัชทายาทเป็นระยะเวลาอันติดต่อกันถึง ๑๗ ปี ก่อนขึ้นครองราชสมบัติ ในช่วงระยะ เวลาดังกล่าวนี้ น่าจะทำให้พระองค์มีโอกาสเรียนรู้สภาพแวดล้อมและความเป็นไปทั้งในสังคมไทยและสังคมตะวันตกในด้านต่าง ๆ ประสบการณ์ที่ได้รับ ในช่วง เวลาที่ทรงดำรงตำแหน่งสยามมกุฎราชกุมารนี้ นับ เป็นช่วงระยะเวลาสำคัญยิ่งในการหล่อหลอมความคิดในด้านต่าง ๆ ให้แก่พระองค์ ตลอดจนน่าจะมีผลทำให้ทรงมองเห็นปัญหาต่าง ๆ ที่พระองค์ประสบมาตั้งแต่ครั้ง เป็นรัชทายาท และพระองค์จะต้อง เผชิญ เมื่อเสด็จขึ้นครองราชสมบัติแล้ว ซึ่งพอจะ ประเมินปัญหาสำคัญได้แก่ปัญหาการขาดฐานพระราชอำนาจทางด้านการบริหารราชการแผ่นดิน อันเนื่องมาจากความห่างเหินกับกลุ่มพระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ซึ่งมิบทบาทสำคัญในการบริหารประเทศมาตั้งแต่ครั้งรัชสมัยสมเด็จพระราชบิดา ปัญหาการขาดฐานพระราชอำนาจทางด้านกองทัพในการค้ำจุนพระราชบัลลังก์ อันเนื่องมาจากความเข้ากันไม่ได้กับสถาบันทหาร ตลอดจนปัญหาความขัดแย้งทางความคิดในสังคมไทยและปัญหาชาวจีน ซึ่งล้วนมีความสำคัญถึงต่อสถานภาพทางการ เมืองของพระองค์ อันจะมีอิทธิพลต่อการจัดตั้งองค์กรเลือกป้าขึ้นในตอนต้นรัชสมัยของพระองค์ด้วย การศึกษาในประเด็นนี้ จะพิจารณาปัญหาที่พระองค์ประสบ โดยจะนำเสนอเรียงลำดับตามความสำคัญและความต่อเนื่องกันคือ

- ๑. ปัญหาการขาดฐานพระราชอำนาจในการบริหารราชการแผ่นดิน
- ๒. ปัญหาการขาดฐานพระราชอำนาจทางด้านกองทัพในการค้ำจุนพระราชบัลลังก์
- ๓. ปัญหาความขัดแย้งทางความคิดในสังคมไทย
- ๔. ปัญหาชาวจีนในประเทศไทย

๑. ปัญหาการขาดฐานพระราชอำนาจในการบริหารราชการแผ่นดิน พิจารณาจากความสัมพันธ์ระหว่างพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว กับกลุ่มพระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการชั้นผู้ใหญ่

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงใช้กลุ่มพระบรมวงศานุวงศ์เป็นฐานพระราชอำนาจสำคัญในการบริหารประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระบรมวงศานุวงศ์ชั้นสมเด็จพะเจ้าน้องยาเธอ และพระเจ้าน้องยาเธอ ได้เข้ามาบทบาทสำคัญในการบริหารราชการแผ่นดินตามพระราชประสงค์ จะสังเกตได้ว่า ในช่วงที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ขณะทรงดำรงตำแหน่งสยามมกุฎราชกุมาร เสด็จกลับจากทรงศึกษา ณ ประเทศอังกฤษ

มาถึงประเทศไทยนั้น มีพระบรมวงศานุวงศ์ขุนนางโสดำรงตำแหน่งสูงในวงราชการถึง ๔ พระองค์ และหลังจากนั้นก็ได้มีการโยกย้ายเปลี่ยนแปลงตำแหน่งต่าง ๆ เป็นระยะ ๆ เพื่อให้เกิดความเหมาะสมในการบริหาร แต่ทั้งนี้ก็ยังไม่วางแผนที่จะทรงเลือกพระราชวงศ์แทบทั้งสิ้น เพียงแต่ในตอนปลายรัชกาลค่อย ๆ มอบหมายงานราชการให้พระราชโอรสได้ทรงเรียนวิ และรับผิดชอบแทนขึ้นทีละน้อย ๆ ซึ่งในตอนปลายรัชกาลที่ ๔ จนถึงพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวขึ้นครองราชสมบัติ

ในช่วง พ.ศ. ๒๔๔๕ เสนาบดีประจำกระทรวงต่าง ๆ ได้แก่

๑. กระทรวงการต่างประเทศ - สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงเทวะวงศ์วโรปการ .
๒. กระทรวงคลัง - สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นมหิศราชทฤถัย .
๓. กระทรวงวัง - สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิธาดา .
๔. กระทรวงนครบาล - สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์ .
๕. กระทรวงโยธาธิการ - สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนนริศรานุวัดติวงศ์ .
๖. กระทรวงกลาโหม - สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานุพิตวงศ์วรวงศ์ .
๗. กระทรวงมหาดไทย - สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นดำรงราชานุภาพ .
๘. กระทรวงยุติธรรม - พระเจ้าลูกยาเธอ กรมหมื่นราชบุรีดิเรกฤทธิ์ .
๙. กรมยุทธนาธิการ - พระเจ้าลูกยาเธอ กรมหมื่นนครไชยศรีสุรเดช .

จะเห็นได้ว่า มีพระบรมวงศานุวงศ์ดำรงตำแหน่ง เสนาบดีถึง ๔ พระองค์^๑ เหลือเพียงกระทรวงนครบาลเพียงกระทรวงเดียว เท่านั้นที่มี เสนาบดีว่าการกระทรวงเป็นขุนนางชั้นพระยา คือ พระยาสุโขทัยวิริย (เทิน สุขุม) ฉะนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกับกลุ่มพระบรมวงศานุวงศ์ชั้นผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นกลุ่มผู้มีอำนาจในการบริหารราชการสืบเนื่องมาตั้งแต่สมัยสมเด็จพระราชบิดาจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่งต่อการบริหารประเทศของพระองค์ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ทรงตระหนักถึงความสำคัญในเรื่องนี้ พระองค์ได้ทรงปลูกฝังแนวทางการปฏิบัติพระองค์เกี่ยวกับการบริหารดัง เช่นที่พระองค์ได้ทรงใช้ให้แก่พระราชโอรสว่า "ให้ออบอ้อม-อารีต่อญาติและมิตรอันสนิทมีนอองเป็นต้น เอาไว้เป็นกำลังให้จงได้"^๒

แต่จากพระลักษณะส่วนพระองค์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่เป็นผู้มีพระนิสัยเย็บขริม ไม่สู้จะไปดุดริ่กับผู้ใด โปรดทางด้านอักษรศาสตร์และพอพระทัยที่จะ

^๑ในช่วงปลาย พ.ศ. ๒๔๕๓ เสนาบดีประจำกระทรวงต่าง ๆ ได้แก่

- ๑. กระทรวงกลาโหม - สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมพระภาณุพันธุวงศ์วรเดช.
- ๒. กระทรวงมหาดไทย - สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ.
- ๓. กระทรวงวัง - พระเจ้าน้องยาเธอ กรมขุนสรรพสิทธิ์ประสงค์.
- ๔. กระทรวงการต่างประเทศ - สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงเทวะวงศ์วโรปการ.
- ๕. กระทรวงพระคลัง - พระเจ้าลูกยาเธอ กรมหมื่นจันทบุรีสุรนาถ.
- ๖. กระทรวงเกษตร - พระยawangชานุประพันธ์ (ม.ร.ว. สนิทวงศ์).
- ๗. กระทรวงโยธาธิการ - พระเจ้าลูกยาเธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์.
- ๘. กระทรวงยุติธรรม - พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจรัญศักดิ์กฤดากร.
- ๙. กรมยุทธนาธิการ - พระเจ้าลูกยาเธอ กรมหมื่นนครไชยศรีสุรเดช.

^๒ กจข., ร.๕ รล. ๓/๔ พระบรมราชาบาท พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ ๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๓๖.

ใช้เวลาว่างทรงหนังสือทางด้านวรรณกรรม^๑ ประกอบกับทรงมีความแตกต่างทางด้านวัยและ ประสบการณ์กับพระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ทำให้เกิดเป็นช่องว่างระหว่างกัน ขึ้นและการที่ทรงไปศึกษาอยู่ ณ ประเทศอังกฤษตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์¹³ เป็นเวลานานถึง ๔ ปี ทำให้ทรงห่างเหินกับพระบรมวงศานุวงศ์ไปเป็นเวลานาน เมื่อเสด็จกลับมาถึงประเทศไทยแล้ว ในฐานะที่ทรงเป็นองค์รัชทายาท สมเด็จพระราชบิดาจึงโปรดที่จะให้พระองค์ได้มีโอกาสเรียนรู้ กิจการต่าง ๆ ของบ้านเมืองโดยทั่วไป อันมีผลทำให้ในช่วงระยะเวลาที่พระองค์ไม่ได้รับมอบ หมายให้มีหน้าที่รับผิดชอบราชการด้านใดด้านหนึ่งโดยตรง

พระราชภารกิจสำคัญที่ทรงได้รับมอบหมายในช่วงเวลานี้ก็คือ สมเด็จพระราชบิดามิ พระบรมราชโองการให้พระองค์เสด็จเข้าร่วมประชุมเสนาบดี เพื่อฝึกให้พระองค์ได้มีโอกาส เรียนรู้หลักและวิธีการบริหารราชการแผ่นดิน ตลอดจนสร้างสัมพันธอันดีกับบรรดาคณะเสนาบดี โดยเฉพาะเมื่อ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาส ยุโรปครั้งที่ ๒ ในปี พ.ศ. ๒๔๕๐ เป็นระยะเวลา ๗ เดือน โปรดเกล้าฯ ให้พระองค์ดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จ ราชการแผ่นดิน และแต่งตั้งคณะผู้สำเร็จราชการซึ่งจะสังเกตได้ว่า เป็นพระบรมวงศานุวงศ์ที่อยู่ ในคณะเสนาบดีทั้งสิ้น^๒ ให้ทำหน้าที่ช่วยเหลือและให้คำปรึกษา การเข้าดำรงตำแหน่งนี้มีผลทำให้ พระองค์ต้องเสด็จไปเป็นประธานในการประชุมเสนาบดีในวันจันทร์และวันพฤหัสบดี ๗ พระที่นั่ง ดุสิตมหาปราสาท และเสด็จกลับไปเป็นประธานสภาที่ปรึกษาาราชการรักษาพระนคร^๓ ในวันอังคาร

^๑ กจข., ร.๕ ต.๔๔/๘ หนังสือพระยาวิสุทธิสุริยศักดิ์ กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระ จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๔๑.

- ^๒ ซึ่งได้แก่ สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช .
- สมเด็จพะเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงนครานุรักษ์ดิวงค์.
- สมเด็จพะเจ้าน้องยาเธอ กรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ.
- สมเด็จพะเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ.
- และ พระเจ้าลูกยาเธอ กรมหมื่นนครไชยศรีสุรเดช.

^๓ ได้แก่คณะบุคคลผู้มีรายพระนามในข้อ ๒.

พุทธ ศุภร์ และเสาว์ แต่การเสด็จไปร่วมประชุมกับสภาทั้งสองดังกล่าว พระองค์มักจะทรงทำหน้าที่เพียงการประทับ เป็นประธาน เท่านั้น^๑ และเป็นที่น่าสังเกตว่าในช่วงที่พระองค์ทรงทำหน้าที่ผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน ก็มิใคร่จะมีการประชุมเสนาบดีกันนัก

หน้าที่ของผู้สำเร็จราชการแผ่นดินอีกอย่างหนึ่งที่ทรงรับผิดชอบ ก็คือ การพิจารณาหนังสือราชการต่าง ๆ ที่ราชเลขาธิการนำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย เพื่อให้ทรงทราบ หรือขอพระราชทานพระบรมราชวินิจฉัย หลักฐานส่วนใหญ่ปรากฏว่าในช่องพระราชกระแส มักจะว่างเปล่า ถ้ามีก็มักจะมีปรากฏในรูปพระราชกระแสสั้น ๆ เช่น "อนุญาต, ทราบ, ชอบแล้ว" เท่านั้น^๒

การปฏิบัติราชการในลักษณะดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าพระองค์ไม่ทรงให้ความสำคัญกับพระราชภารกิจที่ทรงได้รับมอบหมายเท่าใดนัก ซึ่งสาเหตุหนึ่งน่าจะเป็นผลมาจากการที่พระองค์ทรงเล็งเห็นว่า ราชการส่วนใหญ่มีพระบรมวงศานุวงศ์ชั้นผู้ใหญ่ทำหน้าที่ดูแลรับผิดชอบอยู่แล้ว พระองค์จึงแทบจะไม่ต้องกังวลกับราชการงานเมืองแต่ประการใด^๓ สภาพการณ์ดังกล่าวทำให้พระองค์ทรงใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่ท่ามกลางมหาดเล็กภายในพระราชวังสราญรมย์ ซึ่งเป็นวังที่ประทับในสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช และทรงเริ่มกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทรงโปรดฯ ให้มีขึ้น เช่น การเล่นช่อกหมา ชิงนาง ดมมัลลิมโบ โขน ละคร การซ้อมรบ เป็นต้น^๔ การปฏิบัติพระองค์ดังนี้มีผล

^๑กรรณิรมย์ สุวรรณานนท์, "พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว กับการสร้างชาติไทย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๔), หน้า ๒๔.

^๒จักรวาลพร กงุทพิสมัย, บทบาทกรมราชเลขาธิการในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราช (พระนคร: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๓), หน้า ๔๔-๖๐.

^๓จมีนอมรคุณารักษ์, พระราชกรณียกิจสำคัญในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว: พระบรมราชโองบายทางการเมือง (พระนคร: ครูสภา, ๒๕๑๔), หน้า ๔.

^๔จันทร์ดี ประवालพิทม์, "การเปรียบเทียบราชสำนักในสมัยรัชกาลที่ ๕ และรัชกาลที่ ๖" (วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๑), หน้า ๑๓๐.

ทำให้ พระบรมวงศานุวงศ์ชั้นผู้ใหญ่มีทรงพากันมองพระองค์ว่าทรง เป็น เด็กยากที่จะช่วย เหลือ
ราชการแผ่นดินสิ่งหนึ่งสิ่งใดได้ถนัด^๑

สภาพการณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นถึง ความพยายามของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัว ไม่ประสบผลสำเร็จในการปฏิรูปฐานการบริหารให้แก่สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช
ตามที่ทรงตั้ง เป้าหมายไว้

นอกจากนี้ ผลจากการที่ ทรงได้มีโอกาสไปศึกษาต่อ ณ ประเทศอังกฤษอันถือเป็นดิน
แดนอารยประเทศนานถึง ๔ ปี ทำให้พระองค์ทรงมีความภาคภูมิใจพระทัยว่า ทรงเป็นผู้มีความรู้
ความคิด ประสบการณ์ที่ทันสมัยกว่าคนอื่น ๆ โดยเฉพาะพระบรมวงศานุวงศ์และขุนนางรุ่นเก่าที่
ไม่มีโอกาสดัง เช่นพระองค์ ความรู้สึกเช่นนี้ยังคงฝังอยู่ในพระทัยต่อมาจนเสด็จขึ้นครองราชย์ ดัง
ที่ทรงมีพระราชปรารภในบทพระราชนิพนธ์ เรื่องหนึ่งว่า พระองค์ทรงมีพระปรีชาสามารถ "ด้าน
ความรู้กิจการทั้งภายในและภายนอกประเทศซึ่งจะหาผู้ใดเสมอมิได้"^๒ ฉะนั้นทำให้ไม่ทรงยอมรับ
ว่าบุคคลเหล่านี้ มีความรู้ ความชำนาญในการบริหารประเทศอย่างลึกซึ้งมากไปกว่าพระองค์แต่
อย่างใด

หลักฐานที่แสดงให้เห็นแนวพระราชดำริดังกล่าวมีอย่างชัดเจน อาจพิจารณาได้จาก
กรณีของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ ซึ่งเป็นผู้ที่พระบาทสมเด็จพระ-
จุลจอมเกล้า เจ้าอยู่หัว โปรดปรานและไว้วางพระราชหฤทัย มอบพระราชอำนาจในการบริ-
หารราชการแผ่นดินให้ เป็นอย่างมาก ถึงกับทรงมีพระราชดำรัสเปรียบ เทียบว่า "ใครได้พบกรม-
ดำรงตราพระราชสีห์ใหญ่ก็เหมือนได้เฝ้าพระราช"^๓ หลักฐานที่แสดงให้เห็นการที่พระบาทสมเด็จ

^๑ งามอนมรตวณารักษ์, พระราชกรณียกิจสำคัญในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
: พระบรมราชาไชบายทางการเมือง, หน้า ๑๓.

^๒ วรรณวิทย์ สุวรรณานนท์, "พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกับการสร้าง
ชาติไทย", หน้า ๖๒.

^๓ สุลักษณ์ ศิวรักษ์, สมเด็จพระบรมราชาดำรงราชานุภาพ (พระนคร: โรงพิมพ์พระจันทร์,
๒๕๐๑), หน้า ๗.

พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวไม่ทรงเห็นด้วยกับแนวความคิด และวิธีการปฏิบัติราชการของสมเด็จพระเจ้ากรมหลวงดำรงราชานุภาพ มีมาตั้งแต่ครั้งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงดำรงตำแหน่งสยามมกุฎราชกุมาร ดังจะเห็นได้จากรายงานการประชุมเสนาบดีในวันที่ ๑๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๑ ซึ่งการประชุมครั้งนี้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นประธานในที่ประชุม พระองค์ได้ทรงกล่าวตำหนิการบริหารงานของสมเด็จพระเจ้ากรมหลวงดำรงราชานุภาพโดยตรงในฐานะที่เป็นเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย การประชุมครั้งนี้เป็นเรื่องที่ว่าด้วยข้าราชการ เมืองหลวงสวนผักยกเงินหลวงไปใช้ส่วนตัว ซึ่งสมเด็จพระเจ้ากรมหลวงดำรงราชานุภาพทรงใช้วิธีบริษัทยุติของข้าราชการผู้นั้น และเร่งเงินส่วนที่เหลือเข้ามาสู่ท้องพระคลัง แต่ปรากฏว่าไม่สามารถเก็บเงินได้ครบ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชกระแสในครั้งที่ว่า "ควรจะต้องตีโทษกระทรวงมหาดไทยในเรื่องนี้"^๑ พร้อมกับมีพระราชหัตถ์ เสด็จเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย อันหมายถึงสมเด็จพระเจ้ากรมหลวงดำรงราชานุภาพว่า "ตามเหตุที่เป็น เช่นนี้ เป็นทางที่จะทำให้พระราชทรัพย์เสื่อมสูญได้ เพราะผู้ใหญ่ไม่ตรวจตราดูแลและเอาใจใส่ให้ผู้น้อยน้อยได้"^๒

จากจดหมายเหตุรายวันในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในช่วง เดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๔๕๒ ก็ทรงเขียนพระราชวิจารณ์ถึง การปฏิบัติงานของสมเด็จพระเจ้ากรมหลวงดำรงราชานุภาพในเรื่องการจัดการศึกษาในหัวเมืองว่า "ดูออกจะอ่อนแอ... ทำการเพื่อเอาคะแนนเท่านั้น"^๓ นอกจากนั้นนโยบายบางอย่างที่สมเด็จพระเจ้ากรมหลวงดำรงฯ ทรงริเริ่มขึ้น และเคยเป็นที่ยอมรับ

^๑ กจช., ร.๕. รล. ๑/๒๔ เรื่อง รายงานการประชุมเสนาบดี ๑๑ มกราคม พ.ศ.

๒๔๕๑

^๒ เรื่อง เดียวกัน

^๓ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, จดหมายเหตุรายวันในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (พระนคร: โรงพิมพ์มกุฎราชวิทยาลัย ๒๔๑๗), หน้า ๖๗. (พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพหม่อมเจ้าชัชวลิต เกษมสันต์ ณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส ๑ สิงหาคม ๒๔๑๗).

รับของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ เช่นการให้ประชาชนในท้องถิ่น มีสิทธิเลือกตั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้านใน เขตของตนเองดูจะเป็นสิ่งที่ "เหมือนเล่นละครตลก"^๑ ในสายพระเนตรของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ในปี พ.ศ. ๒๔๕๒ ก็ทรงมีความขัดแย้งกับกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ซึ่งเป็นพระเจ้าน้องยาเธอ ผู้มีความเชี่ยวชาญทางด้านกฎหมาย เนื่องจากกรณีที่พระองค์ทรง เสนอสมเด็จพระราชาธิบดีให้ลงโทษทหาร ด้วยการโบยจากการที่ทะเลาะวิวาทกับมหาดเล็กของพระองค์ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ทรง เป็นผู้หนึ่งที่คัดค้านการลงอาญา^๒

ในตอนต้นปี พ.ศ. ๒๔๕๔ อันเป็นช่วงระยะเวลาหลังจากเสด็จขึ้นครองราชสมบัติไม่นาน ก็ปรากฏข่าวลือว่า กรมหมื่นชุมพรเขตรอุดมศักดิ์ จะก่อการปฏิวัติ และถ้าหากสำเร็จก็จะปลดเชษฐสมเด็จเจ้าฟ้ากรมหลวงนครสวรรค์วรพินิต เป็นพระเจ้าแผ่นดิน ส่วนพระองค์จะดำรงตำแหน่ง "รงหน้า"^๓ ไม่ว่าข้อเท็จจริงจะเป็นอย่างไรก็ตาม แต่ข่าวลือเหล่านี้ก็สามารถสะท้อนถึงความขัดแย้งระหว่างพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระบรมวงศานุวงศ์ทั้งสองได้

นอกจากกรณีความขัดแย้งที่ยกมาดังกล่าวข้างต้น ความสัมพันธ์ระหว่างพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระราชวงศ์ชั้นสูงพระองค์อื่น ๆ เช่น กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ กรมหลวงจันทบุรีนฤนาถ ซึ่งล้วนแต่เคยมีบทบาทสำคัญในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า-

^๑ กจช. สบ.๑/๑๖ สำเนาพระราชหัตถเลขาในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ถึงสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถ กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ , ๓๐ เมษายน ๒๔๖๐.

^๒ ร.ต. เทริญ ศรีจันทร์ และ ร.ต. เนตรขุนวิวัฒน์, กบฏ ร.ศ.๑๓๐ (พระนคร: สำนักพิมพ์คัมภีร์, ๒๕๑๔) หน้า ๔๓-๔๕.

^๓ หม่อมเจ้าหญิงประสงค์สม บริพัตร, บันทึกความทรงจำบางเรื่อง (พระนคร: โรงพิมพ์พระจันทร์, ๒๔๕๔) หน้า ๑๗-๑๘.

เจ้าอยู่หัวก็ไม่สู้จะราบรื่นนัก

สุวดี เจริญพงศ์, "ปฏิกริยาของรัฐบาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าต่อ การเคลื่อนไหวตามแนวความคิดประชาธิปไตย และสังคมนิยมก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.๒๔๗๕" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๔) หน้า ๖๓ อ้างจาก

ก. พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์, เจ้าชีวิต (พระนคร : คลังวิทยา, ๒๕๐๕) หน้า ๖๓๔-๖๓๕.

ข. ชายชัย รัตนวิบูลย์, "บทบาทของอภิรัฐมนตรีในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว" (ปริญาณิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๑๔) หน้า ๑๑๐-๑๑๓.

ค. มีทนา เกษกมล, "การวิเคราะห์ในเชิงประวัติศาสตร์ เรื่อง การเมืองการปกครอง ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ.๒๔๕๓-๒๔๖๘)" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๗) หน้า ๑๑๗-๑๑๘.

ง. ถัดตชีวิตประวัติพระวรวงศ์เธอกรมหมื่นพิทยาลาภพดิยากร (พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พระวรวงศ์เธอกรมหมื่นพิทยาลาภพดิยากร ๑๕ ธันวาคม ๒๕๑๗) หน้า ๖๕-๖๖.

จ. Great Britain Foreign Office, F.O. 183 / 183/40 December 11, 1924, Johns to Chamberlain.

การที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ มิได้ทรงมีความสนิทสนมคุ้นเคยและไว้วางพระ-
ราชทูตยบรรดาพระบรมวงศานุวงศ์ชั้นผู้ใหญ่ รวมทั้งเสนาบดีเจ้ากระทรวง ซึ่งทำหน้าที่สืบต่อมา
ตั้งแต่ครั้งรัชสมัยสมเด็จพระราชาธิบดีฯ ทำให้พระองค์ทรงลำบากพระราชทูตยในการบริหารราช-
การแผ่นดิน เป็นอย่างยิ่ง ดังปรากฏให้เห็นได้จากพระราชหัตถเลขาที่ทรงมีไปถึงบุคคลผู้ทรงใกล้ชิด
ในตอนต้นรัชกาลว่า

. . . ตัวเรา เวลาที่ตกอยู่ในที่ลำบาก ยากที่จะรู้ได้ว่าภัยอันตรายจะมาถึงตัว
เวลาใด เพราะเรารู้สึกประหนึ่งว่าเป็นตัวคนเดียว หากพวกพ้องมิได้ ถ้าที่เป็นพวก
พ้องก็พะเอินเป็นผู้ที่อยู่ในตำแหน่งอันหาอำนาจมิได้ ส่วนผู้ที่มีอำนาจนำที่ใหญ่ในราช
การนั้น เรารู้สึกว่ามีความเชื่อถือในตัวเราน้อยกว่าที่ควรจะมี เพราะฉะนั้นเราจะ
คิดว่ากล่าวเตือนอย่างใด มิที่จะไม่ใคร่เชื่อฟัง ถือวิสัยมานะไปว่าตนได้เคยเป็นราช
การมาก่อนเราบ้าง ถ้าถือว่ามีความรู้และเข้าใจความประสงค์และความคิดของ
ประชาชนดีกว่าเราบ้าง . . . ?

ความรู้สึกของพระองค์ดังกล่าวนี้ ทำให้ทรงมองเห็นปัญหาที่ตามมาภายในระบบราชการ
ขณะนั้นว่า

. . . ข้าราชการในเวลานี้ เรามีความเสียใจที่สังเกตเห็นว่าผิดกับแต่ก่อน
เป็นอันมาก คำว่าจงรักภักดีก็แปล เฉลไปเสียหมด คือมีก็แปลไปว่าจงรักภักดีต่อเจ้า
กระทรวง เพราะฉะนั้นผู้ใดไม่ฝากเนื้อฝากตัวแก่เจ้ากระทรวง มาทำตัวเป็นผู้นิยม
เฝ้าแทนตัวเราผู้เป็นเจ้าของแผ่นดิน เขาก็ทำกันว่าเป็นผู้ไม่จงรักภักดี กลับเรียกว่า
เป็นคนหัวประจบ . . .

ศูนย์วิทยพัชการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กจช., ร.๖ ม.๓.๗๖/๖ พระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
ถึงพระยาเทพอรชุน, พระยาอุไทยมนตรี และ พระยาศรีธรรมสุกราช, ๘ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๕๕

เรื่องเดียวกัน

009245

ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ทรงแสวงหาบุคคลที่สามารถ เข้ากับพระองค์ได้มา เป็นพวกพ้อง
 ราชการที่ทรงกระทำตั้งแต่ครั้งยังทรง เป็นสยามมกุฎราชกุมาร โดยเริ่มจากกลุ่มผู้ใกล้ชิดพระองค์
 อันได้แก่ข้าราชการสำนัก และคนที่พระองค์เสด็จขึ้นครองราชสมบัติ ก็ทรงสนับสนุนกลุ่มข้าราชการบริ-
 พวารที่ใกล้ชิดพระองค์ ซึ่งทรงคัดเลือกมาจากชนชั้นและที่ต่าง ๆ กัน มิได้เป็นเฉพาะผู้ที่มีชาติตระ-
 กูลสูงตั้งแต่ก่อนให้เข้ามาในวงราชการ ทรงโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราโชวาทแนะนำ
 สั่งสอนบุคคลกลุ่มนี้เสมอให้ตั้งใจปฏิบัติราชการ ประพฤติตนเป็นคนดีดังพระบรมราโชวาทตอนหนึ่ง
 ที่ว่า

. . . เพราะตัวเจ้า เหมือนหนึ่งคนที่ไม่มียุทเดิมอยู่เลย ไม่เหมือนผู้ที่มี
 ชาติตระกูลอันสูงมาแล้วแต่เดิม. . . อีกประการ ๑ มีบางคนรู้สึกเหมือนหนึ่ง
 ว่า เจ้ามาแย่งที่ซึ่งควรจะเป็นของสำหรับ เฉพาะแต่ลูกผู้มีบรรดาศักดิ์ ทำให้คน
 ชั้นนั้นขาดประโยชน์ที่ควรจะมีแก่เขาไปอย่างหนึ่ง. . .^๑

นอกจากนี้ ก็ทรงโปรดเกล้าฯ ให้มีการจัดการ เปลี่ยนแปลงและปรับปรุงคณะผู้บริหาร
 เสียใหม่ อันแสดงให้เห็นถึงความพยายามของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในการ
 สว่างกลุ่มจงรักภักดีต่อพระองค์กลุ่มใหม่ขึ้น ซึ่งจะสามารถ เป็นฐานอำนาจสนับสนุนความมั่นคงทาง
 การ เมืองให้แก่พระองค์ แทนกลุ่มพระบรมวงศานุวงศ์ ซึ่งเป็นกลุ่มฐานอำนาจเก่ามาตั้งแต่ครั้ง
 สมัยรัชกาลที่ ๕ ซึ่งพระองค์พยายามลดบทบาท และอำนาจทางการเมืองลงไป เนื่องด้วยทรงมี
 หวัหวังในการบริหารราชการว่า

. . . การเลือกคนเข้ารับราชการ ควรมุ่งเอาแต่คนที่ไม่มียันตราย
 คนที่เราไม่เหตุผลพอที่จะเชื่อได้ว่า เราอาจจะไว้วางใจเขาได้ไม่ว่ากาล
 ไหน ๆ ร้ายหรือดี . . .^๒

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ กจช., ร.๖ ร.ล. ๕/๑ พระบรมราโชวาทพระราชทานแก่ข้าราชการในพระราช
 สำนัก, พระราชพิธีเสด็จพระราชทานพระบรมราโชวาทแก่ นายรองสนิท (กุหลาบ) ๒๓
 กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๕๓.

^๒ ประมวลบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวภาคปกิณกะ
 (พระนคร: นิวสเต็มซิดการพิมพ์ ๒๔๕๔) หน้า ๔๖. (พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิง
 ศพหลวงสุวรรณกิจชำนาญ).

ความพยายามแก้ปัญหาการขาดฐานพระราชอำนาจในการบริหาร พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มิได้ทรงกระทำเฉพาะวิธีการดังกล่าวข้างต้นเท่านั้น หากยังทรงตั้งองค์กร เลือป่าขึ้นเพื่อสนองวัตถุประสงค์นี้ด้วย ดังจะเห็นได้จากพระราชดำรัสตอนหนึ่งที่ทรงกล่าวถึง เลือ- ป่าว่า

. . . แต่ก่อนนี้ความสามัคคีในหมู่ข้าราชการต่างกระทรวงไม่มีใคร จะมีต่อกัน เพราะต่างคนต่างคิด แต่จะหาความชอบความดีในแผนกของ คน และต่างคนต่างมุ่งนิยมอยู่แต่ เฉพาะในตัวบุคคลผู้ เป็นนายเหนือตนได้ เคยมีผู้บ่นอยู่มากแล้ว เมื่อตอนปลายรัชกาลที่ ๕ แต่ยังมีใครหาทาง ให้ถูกใจได้เลย ฝ่ายตัวเรานี้ ได้นึกอยู่ว่า เลือป่านี้เองจะ เป็นยาขนาน ที่ถูก . . ."

ด้วยวัตถุประสงค์นี้เองจึงทำให้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงหวังให้ ข้าราชการ เป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญในการ เข้า เป็นสมาชิก เลือป่า ซึ่งจะช่วยให้พระองค์ได้ทรงใกล้ชิดกับกลุ่มข้าราชการโดยผ่านทางองค์กรนี้ และยังสามารถปลูกฝังให้ข้าราชการมีความจงรักภักดี ต่อชาติ ศาสนา และองค์พระมหากษัตริย์ โดยเฉพาะพระองค์เป็นสำคัญ ซึ่งถ้าบรรดาพระราชประ- สงค์ดังกล่าวนี้แล้ว องค์กร เลือป่าก็จะเป็นฐานพระราชอำนาจทางการ เมืองกลุ่มใหญ่ที่สร้างความ มั่นคงให้แก่พระองค์ได้เป็นอย่างดี

๒. ปัญหาการขาดฐานพระราชอำนาจทางด้านกองทัพ พิจารณาจากความสัมพันธ์
ระหว่างพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกับสถาบันทหาร

"ทหาร" เป็นกลุ่มบุคคลที่ได้รับสิทธิจากผู้ปกครองให้ เป็นผู้ผูกขาดการใช้อาวุธ เพราะ ตามประวัติศาสตร์การปกครองของไทยเท่าที่ผ่านมา ผู้ปกครองของไทยจะไม่ยอมให้คนกลุ่มอื่น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, "ปลื้มใจด้วยเลือป่าและลูก เลือ"
จดหมายเหตुरายวันในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, หน้า ๓๕.

มิอาจไว้วางใจในครอบครัวได้เป็นอันขาด เฉพาะคือว่าอาวุธ เป็นสิ่งที่นำมาซึ่งความไม่มั่นคงแห่งราชบัลลังก์^๑ ที่จึง เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ทหารมีโอกาสในการใช้อาวุธในครอบครัวที่ทายอำนาจของผู้ปกครองได้มากกว่าบุคคลกลุ่มอื่น ฉะนั้น เพื่อความมั่นคงของชนชั้นปกครอง โดยเฉพาะสถาบันกษัตริย์ จำ เป็นอย่างยิ่งที่จะต้องควบคุมและยึดเหนี่ยวจิตใจทหารให้มีความจงรักภักดีต่อพระองค์ เพื่อให้ทหาร เป็นกำลังสนับสนุนฐานพระราชอำนาจและคำจูนพระราชบัลลังก์

การปฏิรูปการทหารในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า เจ้าอยู่หัวนับ เป็นความสำเร็จอย่างหนึ่งในการสร้างกองกำลังทหาร เพื่อทำหน้าที่คำจูนพระราชบัลลังก์ โดยการจัดตั้งกองทัพประจำการขึ้น อันหมายถึง การระดมกำลังชายฉกรรจ์โดยการเกณฑ์เข้ารับราชการ เป็นทหารโดยมีระเบียบการควบคุมบังคับบัญชาภายใต้ศูนย์กลางที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน คือประเทศชาติ ซึ่งในสมัยนั้นย่อมหมายถึงสถาบันกษัตริย์^๒ นับ เป็นการจัดระบบการควบคุมกำลังคนในรูปแบบใหม่ ซึ่งพระมหากษัตริย์สามารถฝึกกำลังคนผู้ใช้อาวุธ เป็นฐานพระราชอำนาจที่สำคัญให้แก่พระองค์ได้โดยตรง ในขณะที่เดียวกันทหารในกองทัพประจำการจะได้รับการฝึกหัดอบรมทั้งทางด้านยุทธวิธีและด้านจิตใจ คือได้ฝึกหัดการใช้อาวุธแบบใหม่ตามแบบตะวันตก พร้อมทั้งได้รับการอบรมจิตใจ

^๑Battye, Noel A., "The Military, Government and Society in Siam, 1868-1910: Politics and Military Reform During The Reign of King Chulalongkorn" (Ph.D.thesis, Cornell University, 1975), PP.11-12 อ้างจาก อัจฉราพร กุมทพิสมัย "กบฏ ร.ศ.๑๓๐: ศึกษากรณีการปฏิรูปทางการปกครองและกลุ่ม "ทหารใหม่" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๔), หน้า ๔๗.

^๒ อัจฉราพร กุมทพิสมัย, "กบฏ ร.ศ. ๑๓๐. . .", หน้า ๔๐.

ให้ความซื่อสัตย์กตัญญูต่อพระมหากษัตริย์ เพราะถือว่าพระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้ปกครองที่ทำให้
ทหารได้รับความร่มเย็นเป็นสุข ทรงเป็นผู้พระราชทานเงินเดือนและเบี้ยเลี้ยง เครื่องใช้สอย
ให้ทหาร ดังนั้น หน้าทีของทหารจึงต้องพร้อมที่จะพลีชีพจนเลือดหยดสุดท้าย เพื่อเป็นประโยชน์
และเกียรติยศแห่งสิ่งซึ่งเป็นที่รักและนับถืออยู่เสมอทุกเมื่อ^๑

วิธีการปฏิบัติ เพื่อทรงบรรลุมิตรประสงค์ดังกล่าว พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า-
เจ้าอยู่หัว ทรงใช้กลุ่มพระบรมวงศานุวงศ์ โดยเฉพาะพระเจ้าน้องยาเธอและพระเจ้าลูกยาเธอ
เป็นกำลังสนับสนุนที่สำคัญ โดยเฉพาะทรงเห็นความสำคัญในการส่งพระราชโอรสออกไปศึกษา
วิชาการด้านทหารยังประเทศต่าง ๆ ทางตะวันตก เพื่อนำมาปรับปรุงใช้ภายในประเทศ

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ กจช., ร.๕ ก.๑๓.๑/๔๓ หลักสุรพลทหาร

ตารางที่ ๑ พระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ทรงศึกษาวิชา
ทหารในต่างประเทศ

พระนาม	ประเภทที่ ทรงศึกษา	ประเทศที่เสด็จ ไปศึกษา
สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ- สยามมกุฎราชกุมาร (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ)	ทหารบก	อังกฤษ
สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ กรมขุนสุโขทัยธรรมราชา	ทหารบก	อังกฤษ
สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ กรมหลวงนครราชสีมา	ทหารบก	อังกฤษ
สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ กรมหลวงนครสวรรค์พิณดี	ทหารบก	เยอรมัน
สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ กรมหลวงสงขลานครินทร์	ทหารเรือ	เยอรมัน
สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ	ทหารบก	รัสเซีย
พระเจ้าลูกยาเธอ กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน	ทหารช่าง	อังกฤษ
พระเจ้าลูกยาเธอ กรมหลวงสิงหวิกรมเกรียงไกร	ทหารเรือ	อังกฤษ
พระเจ้าลูกยาเธอ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์	ทหารเรือ	อังกฤษ
พระเจ้าลูกยาเธอ กรมหลวงนครไชยศรีสุรเดช	ทหารบก	เดนมาร์ค

ที่มา : แจ่มจันทร์ วงศ์วิเศษ, "การปรับปรุงกองทัพไทยตามแบบตะวันตกตั้งแต่ พ.ศ. ๒๓๙๔-๒๔๗๕"

(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๒๕๑๙), หน้า ๑๓๙.

สำหรับพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในล้นพระองค์แล้วโปรดการ
ศึกษาวิชาการฝ่ายทหาร ถึงกับทรงถือว่า ใครไม่เรียนทหารไม่ใช่พวกเดียวกัน^๑ แต่การศึกษา
ในด้านนี้ของพระองค์ ณ ประเทศอังกฤษนั้นไม่ค่อยได้ผลดีเท่าที่ควร เพราะปรากฏว่า ทรงชอบ
ตกหลายวิชา เนื่องจากทรงใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่กับการละครที่พระองค์โปรดมากกว่า^๒ นอกจากนี้
เมื่อทรงสำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายร้อยแฮมบิสต์แล้ว ถึงแม้พระองค์โปรดที่จะ
เข้าศึกษาการทหารต่อยังโรงเรียนเสนาธิการทหารบก (Staff College) แต่สมเด็จพระราช-
บิดาไม่ทรงเห็นด้วย ด้วยทรงเห็นว่า การที่พระองค์จะต้องทรงเป็นพระมหากษัตริย์ต่อไปในอนาคต
สมควรที่จะใช้ เวลาซึ่งจะไปศึกษาวิชาการด้านพลเรือน ตลอดจนเรียนธุรกิจการต่าง ๆ ของบ้านเมือง
มากกว่า^๓ การศึกษาวิชาการทหารของพระองค์จึงต้องยุติแต่เพียงเท่านั้น ซึ่งผิดกับพระราชโอรส
องค์อื่น ๆ ที่ทรงมีโอกาสศึกษาวิชาการทหารในชั้นสูงต่อไป เช่น กรมหลวงนครไชยศรีสุรเดช
กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ เป็นต้น

เมื่อพระองค์เสด็จกลับเมืองไทย ในพ.ศ. ๒๔๔๕ พระราชภารกิจที่ทรงได้รับมอบหมาย
ทางด้านทหาร คือ การได้รับการสถาปนาให้เป็นนายพลเอกราชองครักษ์บัญชาการกรมทหารมหาด
เล็กรักษาพระองค์และตำแหน่งจเรทัพบก อย่างไรก็ตาม ทรงมีพระราชปรารภว่า หน้าที่ดังกล่าว
ปรากฏเพียงในหน้ากระดาษเท่านั้น^๔ อันแสดงให้เห็นความรู้สึกของพระองค์ว่า ไม่ทรงมีพระราช

^๑ หนังสือพระยาวิสุทธิสุริยศักดิ์ กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ลงวันที่ ๑๐ มีนาคม ร.ศ. ๑๑๖ (พ.ศ. ๒๔๔๐), ในพระราชหัตถเลขาและหนังสือกราบบังคมทูล
ของเจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี. (พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๔๐๖) เล่ม ๒, หน้า ๔๔

^๒ กจช., ร.๕ ต.๔๔/๑๓ หนังสือพระยาราชวัลลภานุฉัตรกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระ-
พระจุลจอมเกล้าฯ ๑๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๔๑

^๓ กจช., ร.๕ ต.๔๔/๒๔ ร่างพระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ
ถึงพระยาประสิทธิศัลการ ไม่ปรากฏวันที่และเดือน พ.ศ. ๒๔๔๔

^๔ กจช., ร.๖ ต.๑๕.๔/๑ พระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
ถึงพระองค์เจ้าจรัญศักดิ์ กฤดากร ๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๗.

อำนาจทางการเมืองอย่างแท้จริงในช่วงเวลานั้น ผิดกับพระราชโอรสองค์อื่น ๆ โดยเฉพาะ กรมหลวงนครไชยศรีสุรเดชซึ่งได้ทรงดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการกรมยุทธนาธิการ ทำหน้าที่บังคับบัญชาการทหารบกทั่วไป หรือกรณีของกรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ ซึ่งทรงรับตำแหน่งทางการเมืองที่สำคัญหลายตำแหน่ง คือ ทรงเป็นผู้บัญชาการโรงเรียนทหารบกและเป็นเสนาธิการทหารบกในเวลาต่อมา ตำแหน่งต่าง ๆ ที่ทั้งสองพระองค์ทรงรับผิดชอบทำให้ทรงมีพระราชอำนาจ และมีโอกาสใกล้ชิดคนาวยทหารโดยทั่วไป

สิ่งเหล่านี้ เมื่อนำมาพิจารณาประกอบกับพระราชอุปนิสัยส่วนพระองค์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงโปรดการเป็นผู้นำและนิยมอำนาจ^๑ น่าจะนำมาซึ่งความไม่พอพระราชหฤทัยให้แก่พระองค์ ในฐานะที่พระองค์ทรงเป็นผู้มีความรู้ทางด้านทหารมาจากต่างประเทศ เช่นเดียวกับพระราชโอรสองค์อื่น ๆ แต่กลับไม่มีพระราชอำนาจอย่างแท้จริงตามตำแหน่งที่ทรงได้รับการสถาปนา สิ่งนี้น่าจะเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้พระองค์ทรงห่างเหินกับฝ่ายทหารในขณะเดียวกัน ทรงหันไปใช้เวลาส่วนใหญ่ประทับอยู่กับกลุ่มมหาดเล็กและทรงกิจกรรมที่ทรงโปรดกาประเภทต่าง ๆ เสียเป็นส่วนใหญ่ การปฏิบัติพระองค์ในลักษณะเช่นนี้ ทำให้สัมพันธ์ภาพระหว่างพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกับฝ่ายทหารเป็นไปอย่างห่างเหินกับมากขึ้น และปรากฏเป็นเรื่องราวอย่างชัดเจนขึ้นจากกรณีการเขียนหลังทหารในปี พ.ศ. ๒๔๕๒ ในขณะที่พระองค์ยังทรงดำรงตำแหน่งสยามมกุฎราชกุมาร และหลังจากที่พระองค์เสด็จขึ้นครองราชสมบัติแล้ว จากกรณีการเปลี่ยนแปลงในกรมทหารราบที่ ๑ มหาดเล็กรักษาพระองค์ และการจัดตั้งทหารรักษาวัง

ก. การเขียนหลังทหารในปี พ.ศ. ๒๔๕๒ (ร.ศ. ๑๒๘)

ความสัมพันธ์ระหว่างพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว กับฝ่ายทหารปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนในปี พ.ศ. ๒๔๕๒ สาเหตุเกิดจากทหารมหาดเล็กบางคนของสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว) นำโดย ม.ล. เพื่อ ฟิงบุญ ณ อยุธยา^๒

^๑กรร ภิรมย์ สุวรรณานนท์, "พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกับการสร้างชาติไทย", หน้า ๓๐-๓๖.

^๒ เป็นมหาดเล็กคนโปรดของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ต่อมาได้รับการพระราชทานยศเป็นพลเอกเจ้าพระยารามราฆพ

ได้ทะเลาะวิวาทกับทหารกรมทหารราบที่ ๒ นำโดยร้อยเอกสม^๑ เรื่องจับผู้หญิงชายหมากสมัต จึงเกิดเหตุขึ้น ผลที่สุดฝ่ายทหารถูกลงพระราชอาญา เขียนหลังแต่เพียงฝ่ายเดียว รวมทั้งหมด ๕ คน คนละ ๓๐ ที^๒ โดยที่สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ ทรงยินยอมให้เขียนหลัง เพื่อมิให้เป็น ตัวอย่างต่อไป และถ้าไม่ปฏิบัติตามข้อเสนอก็จะทรงลาออกจากตำแหน่งรัชทายาท เหตุการณ์ นี้สืบ เป็นการชี้ให้ฝ่ายทหารสำนึกในพระราชอำนาจอันฉันทนของพระองค์ในฐานะองค์รัชทายาท

แม้ว่าพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จะไม่ทรงเห็นด้วย และแม้ว่าสมเด็จพระ กวมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ เสนาบดีกระทรวงยุติธรรมขณะนั้นจะทรงคัดค้านการลงโทษเขียนหลัง ซึ่งถือเป็นการทารุณ เพราะในขณะนั้นเมืองไทยเริ่มใช้ประมวลกฎหมายตามแบบสากลแล้ว แต่สมเด็จพระราชบิดาทรงเห็นการณ์ไกลว่าถ้าไม่ตามพระทัย เรื่องอาจจะดูกลามใหญ่โต จึงทรง อนุมัติไปตามคำขอ^๓

การเขียนหลังทหารของชาติในครั้งนี้ได้กระทำขึ้น ณ กลางสนามหญ้าภายในกระทรวง กลาโหม ท่ามกลางวงล้อมของทหารแห่งกองทัพบกต่อพระพักตร์สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ ซึ่งประทับอยู่บนมยุรคันหลังกระทรวงกลาโหมชั้นที่ ๒ พร้อมด้วยเหล่าข้าราชการในพระราช สำนักบางท่าน เหตุการณ์ครั้งนี้สร้างความสะเทือนใจให้แก่ทหารบก ทหารเรือ ข้าราชการ นิกเรียนกฎหมาย นิกเรียนนายร้อย (นิกเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าฯ ในปัจจุบัน) ที่กำลัง จะออกรับราชการ เป็นทหารของชาติตลอดจนกับประชาชนโดยทั่วไป โดยเฉพาะทหารกลุ่มที่ได้ รับรู้การลงโทษเพื่อนทหารด้วยกัน ต่างมีความเจ็บแค้นเป็นอย่างมาก ทหารส่วนใหญ่มีความรู้สึก ว่าสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ ทรงลำเอียง ลงโทษทหารด้วยสาเหตุอันมิบังควร เพราะถือว่า

^๑ พลโทประยูร ภมรมนตรี, ชีวิต ๕ แผ่นดินของข้าพเจ้า (พระนคร: บรรณกิจ, ๒๔๑๔), หน้า ๓๖-๓๗.

^๒ "คำสั่งกรมยุทธานธิการที่ ๘๕/๕๓๘๓ ลงวันที่ ๑๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๕๒," ยุทธโศก เล่ม ๑๗ ตอนที่ ๑๐ (มิถุนายน) ๒๔๕๒ : ๕๐๔-๕๑๐.

^๓ ร.ต. เทริญญ ศรีจันทร์ และ ร.ต. เนตร พูนวิวัฒน์, กฎ ร.ศ. ๑๓๐, หน้า ๔๓-๔๔.

^๔ เรื่องเดียวกัน

^๕ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘.

ทหารนั้นเป็นผู้ที่ทำประโยชน์ให้กับประเทศชาติ โดยเฉพาะ ร.อ.สม เคยเป็นผู้ที่ไปร่วมรบปราบกบฏเงี้ยวมาแล้ว ในขณะที่มหาดเล็กนั้น เป็นเพียงคนรับใช้ส่วนตัวของพระมหากษัตริย์เท่านั้น^๑

เหตุการณ์การเขียนหลังทหารในปี พ.ศ. ๒๔๕๒ นี้ ได้แสดงให้เห็นถึงความขัดแย้งระหว่างพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกับฝ่ายทหารได้อย่างชัดเจน โดยทั้งสองฝ่ายต่างมีทัศนคติต่อกันฝ่ายหนึ่งไปในด้านลบ ฝ่ายทหารมีความคิดว่าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีความลำเอียง โป้ดมหาดเล็กของพระองค์มากกว่าทหารของชาติ และทรงแสดงพระราชอำนาจเกินไปที่ทรงตัดสินให้ทหารเป็นฝ่ายผิดแต่เพียงฝ่ายเดียว และให้ลงโทษอย่างรุนแรงถึงขั้นเขียนหลัง โดยเฉพาะทหารต่างถือกันว่าการถูกลงโทษด้วยการเขียนหลังนับเป็นความอัปยศสำหรับผู้ทำหน้าที่ทหารของชาติ^๒ เป็นการเสื่อมเสียเกียรติยศของชายชาตินักรบตลอดทั้งวงศ์ตระกูล^๓ ในขณะที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ทรงมีความรู้สึกต่อทหารในเวลานั้นว่า ผลจากการที่มีการปรับปรุงกองทัพหรือกิจการทหารให้เจริญก้าวหน้าขึ้นเป็นอันมาก ตั้งแต่ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นต้นมา ทำให้พวกทหารมีความรู้สึกเห่อเหิม เย่อหยิ่งเพิ่มขึ้นเรื่อยมา พระองค์จึงทรงมีพระราชประสงค์ที่จะลงโทษเป็นการสั่งสอนเพื่อมิให้เป็นเยี่ยงอย่างต่อไป^๔

แนวความคิดที่สวนทางกันของทั้งสองฝ่ายยากที่จะประสานกันได้ บทเรียนจากเหตุการณ์ครั้งนี้ นับเป็น เรื่องที่ฝังใจ เหล่าทหารตลอดมา ในขณะที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒-๗

^๒ ยุทธโกษ เล่ม ๑๗ ตอนที่ ๑๐, มิถุนายน ๒๔๕๒, หน้า ๔๐๕-๔๑๐.

^๓ ร.ต. เกรียง ศรีจันทร์ และ ร.ต. เนตร พูนวิวัฒน์, กฎ ร.๗.๑๓๐, หน้า ๑๐๘.

^๔ กรรภิรมย์ สุวรรณานนท์, "พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกับการสร้างชาติไทย", หน้า ๘๘. อ้างถึงคำสัมภาษณ์ ม.ล.ปิ่น มาลากุล วันที่ ๒๒ มกราคม พ.ศ. ๒๔๒๒.

ก็ทรงปฏิบัติพระองค์ไปในทางที่ห่างเหินจากทหารของชาติมากยิ่งขึ้น เมื่อพระองค์ทรงขึ้นครองราชสมบัติแล้ว

ข. การเปลี่ยนแปลงในกรมทหารราบที่ ๑ มหาดเล็กรักษาพระองค์

กรมทหารราบที่ ๑ มหาดเล็กรักษาพระองค์ เป็นกรมที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ ทรงจัดตั้งขึ้น เมื่อพระองค์ทรงขึ้นครองราชสมบัติในปี พ.ศ. ๒๔๑๑ ด้วยทรงมีพระราชประสงค์เพื่อ "ประจำรักษาพระองค์อย่างใกล้ชิด เป็นที่สนิทเลื่อมหาไว้วางพระราชฤทัย"^๑ ทหารมหาดเล็กส่วนใหญ่จึงล้วนแต่เป็นผู้ที่พระองค์ทรงมีพระทัยในความจงรักภักดี บรรดาทหารมหาดเล็กในสมัยเริ่มแรกล้วนแล้วแต่เป็นพระเจ้าเจ้าน้องยาเธอ และพระบรมวงศานุวงศ์ซึ่งจะเป็นกำลังสำคัญในการบริหารราชการของรัชกาลที่ ๔ เช่น สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าเทวัญอุทัยวงศ์ เป็นต้น ต่อมาจึงขยายวงกว้างขึ้นโดยรับบรรดาบุตรราชตระกูลและข้าราชการหนุ่ม ๆ ที่ใกล้ชิดรวมเข้ามาด้วย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ ทรงวางแนวพระราชดำริที่จะให้ทหารกรมนี้เป็นแบบอย่างของกลุ่มข้าพระองค์ซึ่งมีทั้งความดีและเกียรติยศ พระองค์จึงทรงเอาพระทัยใส่และจัดการทหารรักษาพระองค์นี้เป็นพิเศษไม่ว่าจะเป็นการจัดการศึกษาหรือการให้ความสำคัญกับกรมทหารนี้ โดยทรงบังคับบัญชาด้วยพระองค์เอง ทรงดำรงยศทหารเป็น "คอลอนเนล"^๒ พร้อมกับทรงชุบเลี้ยงทหารกรมนี้เป็นอย่างดีทั้งด้านอาหารและที่อยู่อาศัย อีกทั้งได้เสด็จยังที่อยู่ของทหารและประทับทรงกระทำพระราชกรณียกิจ ณ ที่บัญชาการอยู่เนือง ๆ ^๓

^๑ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช, ตำนานกรมทหารมหาดเล็กราชที่ ๑ รักษาพระองค์. (ม.ป.ท.) หน้า ๔๖

^๒ ต่อมา เมื่อทรงมีพระราชกิจเพิ่มมากขึ้น จึงทรงแต่งตั้งผู้ที่ไว้วางพระราชฤทัยรับพระบรมราชโองการ เป็นผู้บังคับการกรมทหารนี้แทน รวมถึงพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ขณะทรงดำรงตำแหน่งสยามมกุฎราชกุมาร ก็ทรงดำรงตำแหน่งนี้เป็นองค์สุดท้ายในสมัยรัชกาลที่ ๔

^๓ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช, ตำนานกรมทหารมหาดเล็กที่ ๑ รักษาพระองค์, หน้า ๖

จึงกล่าวได้ว่ากองทัพมหาดเล็กรักษาพระองค์ในรัชสมัยนี้ เป็นกองทัพที่มีลักษณะพิเศษกว่า
กองทัพอื่น ๆ

เมื่อถึงสมัยรัชกาลที่ ๖ บทบาทของกรมทหารมหาดเล็กก็ได้เริ่มลดลงในทันทีที่พระบาท-
สมเด็จกรมพระยาดำรงฯ เสด็จขึ้นครองราชสมบัติ ทั้งนี้ เพราะทรงมีคณะที่ปรึกษาที่ทรงโปรด
ปรานและไว้วางพระราชหฤทัยมากกว่า คณะที่ปรึกษานั้นได้แก่ ข้าราชการสำนักซึ่งพระองค์ทรงถือว่า เป็น
พวกพ้องของพระองค์อย่างแท้จริง^๑ ส่วนทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ ทรงถือว่าเป็นกรมทหาร
ของรัชกาลที่ ๕ ดังนั้น เมื่อพระบาทสมเด็จกรมพระยาดำรงฯ เสด็จขึ้นครองราชสมบัติได้เป็น
สรวรรค จึงทรงพระราชดำริ เห็นสมควรที่จะยกกรมนี้ถวายแด่สมเด็จพระบรมชนกนาถให้ เป็น
ข้าสวปไปทั่วทุกส่วนและทรงโปรดฯ ให้ชานานนามกรมนี้ว่า "กรมทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์
ในพระบาทสมเด็จกรมพระยาดำรงฯ" และให้ใช้อักษรพระบรมนามาภิไธยย่อ จ.ป.ร.
ติดที่หน้าเสื้อยศ เป็นสัญลักษณ์พร้อมกับทรงมีพระบรมราชโองการแต่งตั้งให้สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ
กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ ทรงเข้าดำรงตำแหน่งผู้บังคับการกรมทหารมหาดเล็กรักษาพระ-
องค์ สืบแทนพระองค์ซึ่งทรงมีพระราชภารกิจ เพิ่มมากขึ้น เนื่องจากเสด็จขึ้นครองราชสมบัติ^๒

ความสำคัญของกรมทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ในสมัยรัชกาลที่ ๖ จึงลดลงเป็นลำดับ
เหลือแต่เพียงเป็นอนุสรณ์แห่งกรมทหารที่รัชกาลที่ ๕ ทรงจัดตั้งขึ้นเท่านั้น การเปลี่ยนแปลงฐานะ
ความสำคัญของกรมทหารนี้ไป เป็นจุดหนึ่งที่ทำให้เห็นถึงความห่างเหินของพระบาทสมเด็จกรม-
พระยาดำรงฯ เสด็จขึ้นครองราชสมบัติที่ทรงมีต่อทหารของชาติ

ค. การจัดตั้งกรมทหารรักษาวัง

กรมทหารรักษาวัง เดิมคือกรมวังนอก ซึ่งมีหน้าที่รักษาวังอยู่แล้วพระบาทสมเด็จกรม-
พระยาดำรงฯ เสด็จขึ้นครองราชสมบัติโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งเป็นกรมทหารขึ้นเรียกว่า "กรมทหาร
รักษาวัง" เมื่อวันที่ ๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๔^๓ อันเป็นวันหลังจากที่ทรงตั้งกองเสือป่าเพียง

^๑ กขช., ร.๖ บ.๓.๑/๖๔ พระราชพิธีสถาปนาพระบาทสมเด็จกรมพระยาดำรงฯ เสด็จขึ้นครองราชสมบัติ
ถึงเจ้าพระยามหามรรคา ๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๕๔.

^๒ พระบรมราชโองการพระบาทสมเด็จกรมพระยาดำรงฯ เสด็จขึ้นครองราชสมบัติที่ ๖ พระราชทานแต่งตั้งทหารในกองทัพ
บกสยาม ม.ป.ท., ๒๔๖๓ หน้า ๒-๓.

^๓ กขช., ร.๖. ๖.๗/๑ เรื่องตั้งกรมทหารรักษาวัง

วันเดียว ต่อมาในวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๖ ทรงโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามใหม่ว่า "กรมทหารรักษาวังของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว"^๑

กรมทหารนี้มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากกรมทหารอื่น ๆ กล่าวคือ ในขณะที่กรมทหารอื่นสังกัดกระทรวงกลาโหม แต่กรมทหารรักษาวังสังกัดกระทรวงวัง โดยมีสมุหราชองครักษ์เป็นผู้กำกับการ^๒ การจัดระเบียบในลักษณะเช่นนี้ก่อให้เกิดความสับสนขึ้นในหมู่ทหาร แม้แต่พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงนครไชยศรีสุรเดช เสนาบดีกลาโหม เองก็ทรงเข้าพระทัยผิดในเรื่องการปกครองและควบคุม เพราะไม่ทรงแน่พระทัยว่าทหารในกรมนี้สังกัดฝ่ายใด จนในที่สุดพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวต้องมีพระราชหัตถเลขาอธิบายเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า กรมทหารรักษาวังขึ้นต่อกระทรวงวังในด้านกาปกครองบังคับบัญชา เช่นเดียวกับตำรวจขึ้นต่อกระทรวงมหาดไทย แต่ในขณะที่เดียวกับกรมทหารรักษาวังก็ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งแห่งกองทัพบก กระทรวงกลาโหม มีอำนาจตรวจตราดูแลให้เป็นไปตามระเบียบที่ใช้ภายในกองทัพบก ฉะนั้นการที่กรมทหารนี้จะขอเลื่อนยศหรือบำเหน็จใด ๆ ก็ต้องเสนอต่อกระทรวงวัง แล้วให้เสนาบดีกระทรวงวังบอกไปยังเสนาบดีกระทรวงกลาโหมอีกทีหนึ่ง^๓ ลักษณะเช่นนี้จึงเท่ากับว่ากระทรวงกลาโหมไม่มีอำนาจในการบังคับบัญชากรมทหารรักษาวัง คงมีหน้าที่แต่เพียงดูแลการฝึกหัดเพื่อให้ถูกต้องตามวิธีการของทหาร เท่านั้น

นอกจากนั้น เป็นที่น่าสังเกตว่า ทหารที่สังกัดกรมทหารรักษาวังมักจะเป็นกลุ่มข้าราชการในราชสำนักเสียเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะกลุ่มข้าราชการสำนักที่ใกล้ชิดพระองค์เมื่อถูกเกณฑ์เป็นทหารจะได้รับสิทธิพิเศษให้สังกัดกรมทหารรักษาวัง โดยไม่ต้องฝึกหัดการทหารเหมือนอย่างลำบาก

^๑ กจช. ร.๖ ว.๗/๗ ประกาศพระราชทานนามกรมทหารรักษาวัง

^๒ กวช., ร.๖ ว.๗/๑ เรื่องเดียวกัน

^๓ กจช. ร.๖ ว.๗/๓ พระราชหัตถ์ถึงเสนาบดีกลาโหม, วัง เรื่อง ทำความเข้าใจในหน้าที่กรมทหารรักษาวัง วันที่ ๑๒-๑๓ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๔.

เหมือนบรรดาทหารเกณฑ์ทั่วไปที่สังกัดในกองทัพประจำการ แต่สามารถจะอยู่ประจำราชสำนักรับใช้ใกล้ชิดพระองค์ด้งเดิม ลักษณะเช่นนี้มีผลให้บุคคลกลุ่มอื่น ๆ เกิดความเข้าใจกันไปในเรื่องลักษณะที่ว่า ทรงป้องกันช่วยเหลือพวกข้าราชการจากการเป็นทหารประจำการ^๑

การจัดตั้งและดำเนินกิจการภายในกรมทหารรักษาวังในลักษณะดังกล่าวของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว แสดงให้เห็นถึงความไม่ทรงมีพระราชหฤทัยในทหารของชาติที่จะเป็นฐานพระราชอำนาจในการรักษาความมั่นคงให้แก่ราชบัลลังค์ของพระองค์ได้ เพราะนับจากกรณีความขัดแย้งของพระองค์กับฝ่ายทหารเนื่องจากกรณีการเขียนหลังทหารในปี พ.ศ. ๒๔๕๒ ตลอดถึงการเปลี่ยนแปลงในการทหารราบที่ ๑ มหาดเล็กรักษาพระองค์ ดังได้กล่าวไปแล้วข้างต้น เป็นต้นมา ทำให้ทรงห่างเหินลับทหารของชาติยิ่งขึ้นเป็นลำดับ ประกอบกับทรงมีแนวพระราชดำริเกี่ยวกับการทหารที่ว่า

. . . บรรดาการใด ๆ ที่นับว่าเป็นราชการ เราไม่เห็นมีประเภทใดที่จะต้องการคนที่ต้องไว้เนื้อเชื่อใจได้โดยแน่นอนแท้จริงเท่าการทหาร เพราะทหารเป็นบุคคลที่ได้รับมอบให้ถืออาวุธไว้ในมือ เพื่อป้องกัน ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ จึงจำต้องให้เป็นที่น่าใจว่าจะไม่ใช้อาวุธซึ่งได้รับมอบให้ถือนั้นโดยอาการตรงกันข้ามกับความปรารถนา . . .^๒

ฉะนั้นเมื่อไม่ทรงไว้วางพระราชหฤทัยในทหารของชาติ พระองค์จึงทรงเห็นความจำเป็นในการสร้างกลุ่มฐานพระราชอำนาจของพระองค์เองขึ้นแทนที่ เพื่อเป็นการสร้างความมั่นคงแก่พระองค์เอง การจัดตั้ง "กรมทหารรักษาวัง" และการจัดตั้งองค์การเสือป่าขึ้นนับเป็นการสร้างฐานพระราชอำนาจในรูปแบบหนึ่ง ซึ่งทรงจัดให้มีลักษณะเป็น "กองทหารส่วนพระองค์" ทั้งสองหน่วยงานนี้จะมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ซึ่งจะเห็นลักษณะนี้อย่างชัดเจนในบทที่ ๒ ที่ว่าด้วยโครงสร้างขององค์การเสือป่า

^๑ กจข., ร.๖ ว.๗/๑๓ ข้าราชการในกรมมหาดเล็ก กรมราชเลขาธุการและกระทรวงวังขึ้นทะเบียนเป็น ทหารรักษาวัง

^๒ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, "รดสีล้อมันคงกว่ารดสองล้อมิใช่หรือ", ลิขิตีเอาอย่าง (พระนคร: สำนักพิมพ์บรรณาการ, ๒๔๑๖), หน้า ๒๔๕-๒๔๖.

๓. ความขัดแย้งทางความคิดในสังคมไทย

เมื่อสิ้นรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว อำนาจของรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์มีความเป็นปีกแผ่นหนาแน่นกว่าที่เคยเป็นมา ระบบการบริหารที่ได้รับการปรับปรุงครั้งใหญ่ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๓๕ และดำเนินเรื่อยมาตลอดรัชกาลที่ ๕ ก็อยู่ในฐานะมั่นคงและมีประสิทธิภาพ ภัยจากลัทธิจักรวรรดินิยมที่เคยคุกคามเอกราชและความมั่นคงของประเทศได้กลายเป็นสิ่งที่พ้นสมัยไปแล้ว^๑ จึงมีผู้กล่าวว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงได้รับราชบัลลังก์อันอุดมไปด้วยเกียรติและความมั่นคงถาวรอย่างมาก^๒

แต่ในขณะเดียวกัน สิ่งที่เกิดขึ้นเหมือนคลื่นใต้น้ำได้ก่อตัวมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕ ได้แก่ความต้องการเปลี่ยนรูปแบบการปกครอง ความคิดทางการเมืองแบบตะวันตกเกี่ยวกับลัทธิรัฐธรรมนูญนิยม (Constitutionalism) เริ่มหลั่งไหลเข้ามาในสังคมไทย^๓ การรับรู้ข่าวสารความเคลื่อนไหวเพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นประชาธิปไตยในประเทศต่าง ๆ เช่น การประกาศใช้รัฐธรรมนูญในญี่ปุ่น ในปี พ.ศ. ๒๔๓๒ ที่กำหนดให้สมเด็จพระจักรพรรดิทำหน้าที่เป็นองค์พระประมุขแห่งชาติภายใต้รัฐธรรมนูญ การปฏิวัติในตุรกีโดยพวกเตอร์กหนุ่ม (Young Turk) เพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นแบบสุลต่านภายใต้รัฐธรรมนูญในปี พ.ศ. ๒๔๕๑ และอีก ๒ ปีถัดมาก็มีการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองในประเทศโปรตุเกส สำหรับประเทศไทยใกล้เคียงคือจีน ภายใต้การนำของ ดร.ซุนยัต เซ็นก็ดำเนินการปฏิวัติล้มล้างราชวงศ์แมนจู เพื่อสถาปนาการปกครองแบบสาธารณรัฐขึ้น มีประธานาธิบดีเป็นประมุขและเป็นหัวหน้าในการบริหาร โดยเริ่มทำการตั้งแต่ ๔ กันยายน พ.ศ. ๒๔๓๗ และสำเร็จในวันที่ ๑๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๔ อันเป็น

^๑มีทนา เกษมมล, "การวิเคราะห์ในเชิงประวัติศาสตร์ เรื่องการเมือง การปกครอง ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. ๒๔๕๓-๒๔๖๘)" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๗), หน้า ๖๒.

^๒พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์, เจ้าชีวิต (พระนคร: คลังวิทยา, ๒๕๐๕), หน้า ๖๐๑.

^๓ชียอนันต์ สมุทวนิช, การเมือง-การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองไทย พ.ศ. ๒๔๑๑-๒๔๗๕ (พระนคร: บรรณกิจ, ๒๕๒๓), หน้า ๑๗๒.

ช่วงหลังจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวขึ้นครองราชสมบัติได้เพียง ๑ ปี

เหตุการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่ปัญญาชนชาวไทยให้ความสนใจ และปลุกสำนึกทางการเมืองในรูปแบบใหม่ขึ้นในลักษณะที่วาระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชที่อำนาจสูงสุดอยู่ที่สถาบันพระมหากษัตริย์มิใช่สิ่งที่พวกเขาพอใจอย่างเต็มที่อีกต่อไป^๑ ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มเจ้านายและข้าราชการที่รวมกันลงชื่อเพื่อกราบบังคมทูลความเห็นในการเปลี่ยนแปลงการบริหารราชการแผ่นดิน ในปี พ.ศ. ๒๔๒๗ (ร.ศ.๑๐๓) นักคิดนักเขียนเช่น เทียนวรรณ^๒ และ ก.ศ.ร.กุหลาบ^๓

ต่างหลงการปฏิรูปประเทศในรัชกาลที่ ๕ ว่ามิได้เป็นการแก้ปัญหาารากเหง้าของสังคมไทยอย่างแท้จริง เพราะการปรับปรุงแก้ไขระเบียบวิธีและระบบการบริหารนั้น เป็นผลเพียงเพื่อเผชิญหน้ากับตะวันตกและรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลาง คือ สถาบันพระมหากษัตริย์ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวข้างต้นนี้จึงถือได้ว่าเป็นเพียง "เปลี่ยนแปลงในแบบพิธีการบางเรื่อง ซึ่งมีไข่การปฏิรูปพื้นฐานของความเจริญที่แท้จริง"^๔ ข้อความดังกล่าวนับเป็นข้อเท็จจริงที่มีอาจปฏิเสธได้ เพราะหากจะพิจารณาถึงผลการปฏิรูปประเทศครั้งใหญ่ในปี พ.ศ. ๒๔๓๕ อาจกล่าวได้ว่าเป็นเพียงการจัดระเบียบการแจกแจงหน้าที่ความรับผิดชอบในการบริหารประเทศ

^๑William J.Siffin,The Thai Bureaucracy Institution Change and Development (Honolulu : East West Center Press, 1966)P.139.อ้างใน อัจฉราพร กุณฑลสมัย, "กบฏ ร.ศ.๑๓๐: ศึกษารณการปฏิรูปการปกครองและกลุ่ม "ทหารใหม่", หน้า ๔๕.

^๒เทียนวรรณหรือ ต.ว.ส.วัฒนาโก ออกหนังสือรายปักษ์ชื่อตุลวิภาคพจนกิจและศิริพจนภาครายเดือน วิจารณ์สังคมพร้อมทั้งเสนอแนวทางแก้ไข รวมทั้งลงมือปฏิบัติการเพื่อความยุติธรรมมาลุ่มวลชนด้วยจนต้องติดคุก เพราะไปเขียนฎีการ้องทุกข์ให้ราษฎรผู้หนึ่งโดยไม่ขออนุญาตจากกระทรวงวังตามกฎหมาย และถูกฝากขังจนล้มเป็นเวลานานถึง ๑๗ ปี

^๓ออกหนังสือสยามประเทภ เยาวะเยยถากถางสังคม

^๔ชัยอนันต์ สมุทวณิชและชิตติยา กรรณสูตร, เจ้านายและข้าราชการกรบบังคมทูลความเห็นจัดการเปลี่ยนแปลงระเบียบราชการแผ่นดิน ร.ศ.๑๐๓", เอกสารการเมืองและการปกครองของไทย พ.ศ. ๒๔๑๗-๒๔๗๗ (พระนคร: ไตรวงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ๒๕๑๘), หน้า ๔๕-๔๖.

หากทว่านโยบายหลักในการบริหารก็ยังคง เน้นหนักใน เรื่อง เดิมคือ รักษาความสงบภายใน รวม อำนาจมาไว้ที่ศูนย์กลางและมุ่งจัด เก็บภาษีหารายได้เข้าท้องพระคลัง เป็นสำคัญ การลงทุนของ รัฐส่วนใหญ่มิได้ให้ความสำคัญต่อการ เพิ่มผลผลิต หากแต่ เป็นการลงทุนในการจัดโครงสร้างพื้น- ฐาน การคมนาคม เช่น รถไฟ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ทางการ เมืองและการจัด เก็บภาษีเข้ารัฐ เป็น สำคัญ ประเทศไทยภายหลังการปฏิรูปจึง เป็นประเทศที่มีนโยบายหลักในการดึง เอาทรัพยากร และผลผลิตมาใช้ เน้นบทบาทในการรักษาเอกราชทางการปกครอง โดยให้ความสำคัญในการ กระจายผลประโยชน์สู่ประชาชนน้อยที่สุด^๒

ด้วยความคิดในลักษณะดังกล่าว กลุ่มปัญญาชนได้เรียกร้องให้ผู้นำประเทศหันมาสนใจ ในการแก้ปัญหาพื้นฐานของประเทศ ไม่ว่าจะเป็น การปราบปรามคหฬของกุ่มเจ้านายและข้าราชการที่ เสนอให้มีการกระจายอำนาจการบริหาร^๓ หรือ เที่ยนวรรณที่ เสนอให้รัฐบาลกู้เงินจากต่าง- ประเทศเพื่อส่งเสริมการลงทุน ให้มีการสร้างถนน ซุดคลอง สร้างโรงเรียน ตั้งธนาคารแห่งชาติ และธนาคารพาณิชย์^๔ พร้อมกันนี้ก็เริ่มมีการ เสนอความคิดในการเปลี่ยนรูปแบบการปกครอง โดยนำประชาธิปไตยเข้ามาใช้ในสังคมไทย เช่น เที่ยนวรรณ เสนอความคิดว่าการแก้ปัญหาบ้านเมือง

^๑ช้อยอนันต์ สมุทวณิช, การเมือง-การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองไทย, พ.ศ.๑๘๕๓- ๒๗๔๕. (พระนคร: คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๔), หน้า ๔๖.

^๒เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๔.

^๓ช้อยอนันต์ สมุทวณิช และชัตติยา กรรณสูตร, "เจ้านายและข้าราชการกราบบังคมทูล ความเห็นจัดการเปลี่ยนแปลงระเบียบราชการแผ่นดิน ร.ศ.๑๐๓", เอกสารการเมืองการปก- ครองไทย พ.ศ.๒๔๑๗-๒๔๗๗, หน้า ๕๔-๖๑.

^๔ช้อยอนันต์ สมุทวณิช, ชีวิตและผลงานของ เที่ยนวรรณและก.ศ.ร.กฤษดา (พระนคร: สำนักพิมพ์ธีรนันท์, ๒๕๒๑) หน้า ๖๑-๖๒.

ให้อุทวิสิทธิ์คือ ราษฎรจำต้องมีผู้แทน มีรัฐสภา ซึ่งเทียนวรรณใช้คำทับศัพท์ว่า "ปาลีเมนต์" เขามีความเชื่อมั่นว่า ไม่วันใดก็วันหนึ่ง ไทยจะต้องมีรัฐสภาอย่างแน่นอน เพราะ "ต่อไปเบื้องหน้า บ้านเมือง... จำเป็นจะต้องเลื่อนไปตามประเทศที่เขาประพุดติจริง ๆ จึงจะรักษาตัวตลอดไปได้"^๑

เป็นที่น่าสังเกตว่า ในช่วงสมัยรัชกาลที่ ๕ แม้ว่าความคิดเกี่ยวกับการที่ประเทศควรจะมีการปกครองแบบประชาธิปไตยจะมีขึ้นในหมู่ปัญญาชน อันประกอบด้วย กลุ่มข้าราชการ นักคิด นักเขียนแล้วก็ตาม แต่ก็ไม่ปรากฏว่าได้มีการรวมตัวกันเป็นขบวนการเพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองอย่างเปิดเผยแต่ประการใด ทั้งนี้เพราะคนเหล่านี้ยังมีความเชื่อว่าความเปลี่ยนแปลงในสังคมไทยจะต้องเริ่มจากที่สูงมาสู่ที่ต่ำ คือ จากองค์พระมหากษัตริย์ ราชวงศ์ ขุนนาง ลงมาถึงประชาชน^๒ นอกจากนี้ก็เป็นไปได้ว่า พวกเขาหวังไว้ว่าเมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวขึ้นครองราชสมบัติ พระองค์ก็คงจะนำการปกครองแบบประชาธิปไตยมาใช้ ด้วยปรากฏข่าวลือออกมาว่า พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานคำมั่นสัญญาในช่วงปลายรัชสมัยของพระองค์ไว้ว่า เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวขึ้นครองราชสมบัติจะทรงมอบประชาธิปไตยเพื่อเป็นของขวัญแก่ประชาชน^๓

ประกอบกับการที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีโอกาสไปศึกษา ณ ประเทศอังกฤษอันเป็นดินแดนอารยประเทศ คงจะทำให้พระองค์ทรงเป็นนักปกครองที่มีหัวก้าวหน้า

^๑ ติโยอนันต์ สมุทวณิช, ชีวิตและผลงานของเทียนวรรณและก.ศ.ร. กุหลาบ, หน้า ๗๔-๘๐.

^๒ แกมสุข นุ่มนนท์, "เทียนวรรณ" จุลสารโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๒ (มกราคม), ๒๕๑๘ หน้า ๖๖.

^๓ วิชัย ประสังสิต. ได้อ้างว่ามีพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในที่ประชุมเสนาบดี ณ พระที่นั่งราชกรีฑยสภา ว่า

"ฉันจะให้ลูกสาวกุมมอบของขวัญให้แก่พลเมืองในทันทีที่ขึ้นสู่อราชบัลลังก์ ในขณะที่สืบตำแหน่งกษัตริย์ กล่าวคือ ฉันจะให้เขาให้ปาลีเมนต์และตอนสติตัวขึ้น".

จาก ว. ๖. ประสังสิต, แผ่นดินพระปกเกล้า. (พระนคร : สำนักพิมพ์ดวงชาติ, ๒๕๐๕), หน้า ๔๖.

มีแนวพระราชดำริทางการเมืองแบบเสรีนิยม และคงจะพระราชทานรัฐธรรมนูญในไม่ช้า^๑

ฉะนั้น การขึ้นครองราชสมบัติของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงนับเป็นความหวังใหม่ของกลุ่มผู้ที่มีความคิดก้าวหน้าในสังคมไทยขณะนั้น แต่ในขณะเดียวกัน ก็ยังมีกลุ่มความคิดเก่าที่ยังคงยึดมั่นในรูปแบบการปกครอง เดิมอยู่ ความขัดแย้งทางความคิดในสังคมไทย พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีความ เห็นว่า เห็นได้ชัดในกลุ่มข้าราชการ พระองค์ทรงแบ่งแยกข้าราชการออกเป็น ๒ พวก คือ พวกความคิดเก่า และพวกความคิดใหม่ ซึ่งพระองค์ทรงเห็นว่าต่างก็เป็นกลุ่มที่สร้างปัญหาให้แก่พระองค์ ดังจะ เห็นได้จากพระราชหัตถ์เลขาดอนหนึ่ง ที่ทรงมีถึง เจ้าพระยายมราช ที่ทรงกล่าวว่า

“. . . พวกเก่า เห็นว่าฉันเป็น "เรติคัล" เกินไป เป็นอย่าง "ใหม่" พวกใหม่ เห็นว่าฉันเป็น "รีแอคชันนะรี" เป็นอย่าง "เก่า" ทั้งพวกเก่า และพวกใหม่ตัดสินว่า ฉันเป็นคนที่ไม่มีความคิดฤทธาหลักฐานอันใดสุดแท้แต่ใครจะหันหัวไปทางไหน ไม่มี ความกล้าหาญฤทธาเด็ดเดี่ยวพอที่จะแสดงตัวให้ปรากฏออกมาว่าเป็น "เก่า" ฤทธา "ใหม่" แน่ เพราะฉะนั้นฉันจึงเป็นผู้ที่หาพวกพ้องมิได้เลย ยืนอยู่คนเดียว. . ."^๒

แนวพระราชดำริที่ปรากฏในพระราชหัตถ์เลขาดังกล่าวนี้ แสดงให้เห็นว่าพระองค์ทรงเข้ากันไม่ได้กับทั้งกลุ่ม "เก่า" และ "ใหม่" ซึ่งน่าจะเป็นเพราะกลุ่มความคิดเก่า นั้น ส่วนใหญ่เป็นพระบรมวงศานุวงศ์รุ่นอาวุโส ที่กำลังมีบทบาทสำคัญในการบริหารราชการแผ่นดิน ซึ่งพระองค์มิได้ทรงใกล้ชิดและคุ้นเคยอันจะถือเป็นพวกพ้องได้ ในขณะที่กลุ่มความคิดใหม่ ซึ่งเป็นผู้มีการศึกษา หรือผู้มีความคิดก้าวหน้า คิดที่จะนำการปกครองระบอบประชาธิปไตยเข้ามาใช้ในสังคมไทย ซึ่ง

^๑ พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์, เจ้าชีวิต, หน้า ๕๘๗.

^๒ กจช., ร.๖ บ.๓.๑/๖๔ สำเนาพระราชหัตถ์เลขาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ถึงเจ้าพระยายมราช ๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๕๕. (ร.ศ. ๑๓๑)

นับ เป็นการสิ้นคลอนระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช และความมั่นคงแห่งราชบัลลังก์ของพระองค์
 คนกลุ่มนี้จึง เป็นพวกที่พระองค์ทรง เห็นว่า "ไม่ควรประมาท"^๑ ความขัดแย้งทางความคิดใน
 ลักษณะดังกล่าวจึงนับ เป็นปัญหาสำคัญอย่างหนึ่ง ที่บั่นทอนสถานการณ์ความมั่นคงทางการเมือง
 ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งพระองค์ทรงตระหนักถึง เป็น
 อย่างดี และทรงพยายามหาวิธีการแก้ไขอยู่ตลอดเวลา นับตั้งแต่ทรงขึ้นครองราชสมบัติ

๔ ปัญหาชาวจีนในประเทศไทย

ความยุ่งยากทางการเมืองและความขัดแย้งขัดสนในการทำมาหากินในประเทศจีน นับ
 เป็นมูลเหตุสำคัญที่ทำให้ชาวจีน เดินทาง เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในประเทศไทย อันเป็นแหล่งที่เปิด
 โอกาสให้ชาวต่างชาติ เข้ามาทำมาหากินภายในประเทศ เป็นอย่างมาก^๒ โดยเฉพาะในสมัยรัช-
 กาลที่ ๔ อันเป็นระยะที่ไทยกำลังอยู่ในช่วงเวลาของการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ ทำให้
 เกิดความจำเป็นที่จะต้องใช้แรงงานเป็นจำนวนมาก ประกอบกันในขณะนั้นประชากรชาวไทยมี
 น้อย และส่วนใหญ่นิยมทำนาและรับราชการมากกว่า จึงทำให้เกิดการขาดแคลนแรงงานขึ้นภายใน
 ประเทศ ความต้องการแรงงานคนจีนในระยะนั้น เป็น เครื่องดึงดูดอันสำคัญที่ทำให้คนจีนอพยพ
 เข้ามาอยู่ในดินแดนไทยเป็นจำนวนมากยิ่งขึ้น^๓ และกลายเป็นชนกลุ่มน้อยที่มีจำนวนมากที่สุดใน
 สังคมไทยเรื่อยมา ในปี พ.ศ. ๒๔๕๓ อันเป็นปีแรกที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
 เสด็จขึ้นครองราชสมบัติ มีชาวจีนในประเทศไทยเป็นจำนวนถึง ๑,๒๐๐,๐๐๐ คน จากจำนวนประ-
 ชากรทั้งหมดประมาณ ๘,๓๐๕,๐๐๐ คน^๔ ชาวจีนเหล่านี้ได้ก่อให้เกิดปัญหาทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ

^๑ เรื่องเดียวกัน

^๒ บัณฑิต อ่อนคำ, "ข้อคิดบางประการเกี่ยวกับชาวจีนในประเทศไทย", วารสาร
ธรรมศาสตร์ ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ (มิถุนายน-กันยายน) ๒๔๑๗:๔๑.

^๓ ยูฟ เรศ มิลลิแกน "บทบาทของชาวจีนในประเทศไทย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต
 ภาควิชารัฐศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ.๒๔๑๐), หน้า ๖๕ - ๖๘

^๔ William Skinner, Chinese Society in Thailand : An Analytical
History (New York : Cornell University Press, 1962)P.69. อ้างถึงใน
 กรรภิรมย์ สุวรรณานนท์, "พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกับการสร้างชาติไทย",
 หน้า ๗๗.

และการเมือง ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักถึง เป็นอย่างดีตั้งแต่ยังไม่เสด็จขึ้นครองราชย์

ปัญหาทางสังคมเกิดขึ้นเนื่องจาก ชาวจีนที่อพยพเข้ามาอยู่ในดินแดนไทยนั้นส่วนใหญ่เป็นชาวจีนที่มีฐานะยากจน ระดับการศึกษาต่ำ เป็นชาวนามาก่อน วัฒนธรรมที่นำเข้ามาจึงเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่น ไม่ใช่วัฒนธรรมของชนชั้นสูง สิ่งที่พวกนั้นนำมาเผยแพร่ให้แก่สังคมไทย จึงมีสิ่งไม่ คืออยู่หลายอย่างเช่น การสูบฝิ่น การพนัน เช่น การเล่นหวย ถั่วโป เป็นต้น^๑

นอกจากนั้นในบรรดาชาวจีนด้วยกันได้มีการ เกาะกลุ่มกันอย่างใกล้ชิดก่อตั้งสมาคมต่าง ๆ ขึ้น เพื่อรักษาผลประโยชน์ช่วยเหลือกันเอง อาทิเช่น สมาคมเชื้อสกุล สมาคมการกุศล สหภาพกรรมกร รจีนโพ้นทะเล ซึ่งตั้งขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๕๐^๒ การที่ชุมชนจีนได้รวมตัวกันอย่าง เป็นระเบียบเช่นนี้ทำให้เกิด เป็นสังคมผสมหรือสังคมซ้อนขึ้นภายในสังคมไทย อันเป็นปัญหาที่น่าวิตกเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักถึงปัญหานี้ ตั้งแต่ครั้งยังดำรงพระอิสริยยศ เป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมาร จากการทำ ให้เคยเลที่ตั้งประพาสไชน่าทาวน์ (China Town) ที่นครซานฟรานซิสโก ประเทศสหรัฐอเมริกา ในปี พ.ศ. ๒๔๔๕ ทำให้ทรงคิดเปรียบเทียบกับสภาพของสังคมไทยในขณะนั้น และทรงคิดถึง ปัญหาสังคมผสมหรือสังคมซ้อนนี้อยู่ตลอดเวลา^๓

ส่วนอิทธิพลของชาวจีนทางด้าน เศรษฐกิจนั้น ชาวจีนได้มีบทบาทสำคัญต่อ เศรษฐกิจของไทยมาเป็นเวลาช้านาน ไม่ว่าจะเป็นอาชีพการค้าขาย การเป็นนายทุนเจ้าของกิจการต่างๆ

^๑กรรภิรมย์ สุวรรณานนท์, "พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกับการสร้างชาติไทย", หน้า ๗๗-๗๘.

^๒สุวิมล ชาตภูมานนท์, "การกำจัดอิทธิพลของชาวจีนในสมัยรัชกาลที่ ๖", วารสารธรรมศาสตร์ ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ (มิถุนายน-กันยายน) ๒๕๑๗ : ๗๑.

^๓พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, "ปัญหา นายชูลีย์ (ชาวอเมริกัน)", วารสารธรรมศาสตร์ ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ (มิถุนายน-กันยายน) ๒๕๑๗ : ๘๔-๘๕.

เป็นพ่อค้าคนกลาง ลูกจ้าง กุลี ตลอดจนการทำอาชีพปลีกล้วยต่าง ๆ ล้วนตกอยู่ในมือชาวจีนแทบทั้งสิ้น^๑

ในคราวที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จประพาสหัวเมืองปักษ์ใต้ ในพ.ศ. ๒๔๔๒ (ร.ศ. ๑๒๘) ขณะดำรงพระอิสริยยศเป็นสยามมกุฎราชกุมาร พระองค์ได้ทรงสังเกตเห็นว่า การประกอบอาชีพของราษฎรในหัวเมืองแถบนี้ว่า "พ่อค้าฝรั่งก็มี จีนก็มี ไทยเราเองไม่มีเลย เป็นที่น่าสลดใจอยู่บ้าง"^๒ เพราะคนไทยมักจะทำ "ทำไร่กันเป็นพื้นและมักทำแต่พลอกิน"^๓ ผลจากการที่ได้ทรงเห็นจีนเป็นชาติที่มีอิทธิพลทางเศรษฐกิจในสังคมไทยในลักษณะดังกล่าวนี้ ประกอบกับการที่ได้ทรงรับการศึกษาอบรมแบบตะวันตกจากประเทศอังกฤษเป็นเวลาถึง ๔ ปี ทำให้ได้ทรงพบเห็นว่าชาวยิวเป็นกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญทางเศรษฐกิจในประเทศอังกฤษ และเป็นกลุ่มที่สร้างความไม่พอใจให้แก่ชาวอังกฤษเองเป็นอย่างมาก เช่นเดียวกับที่ไทยประสบปัญหาจากพวกจีน^๔ เพราะนอกจากชาวจีนจะคุมเศรษฐกิจของไทยแล้ว ยังมีชาวจีนเป็นจำนวนมากซึ่งไม่มีความรู้สึกผูกพันต่อเมืองไทย มีการส่งเงินกลับไปยังประเทศของตนอยู่เป็นประจำ ปีหนึ่ง ๆ นับเป็นจำนวนไม่น้อย ด้วยเหตุนี้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงเปรียบจีนกับยิวว่าไม่แตกต่างกันเลย และเมื่อทรงขึ้นครองราชสมบัติแล้วก็ทรงพระราชนิพนธ์เรื่อง "ยิวแห่งบูรพาทิศ" ขึ้นในปีพ.ศ. ๒๔๔๔ (ร.ศ. ๑๓๑) โดยทรงเปรียบเทียบชาวจีนในประเทศไทยว่าเป็นประจักษ์ "ตัวร้ายสุดเลียด"^๕

^๑กรรภิรมย์ สุวรรณานนท์, "พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกับการสร้างชาติไทย", หน้า ๗๘.

^๒พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, จดหมายเหตุสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จหัวเมืองปักษ์ใต้ ร.ศ. ๑๒๘ (พ.ศ. ๒๔๔๒) (พระนคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๔๑๐), หน้า ๔๔.

^๓เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๕.

^๔พวงร้อย กล่อมเอียง, "พระบรมราชาโศบายเกี่ยวกับปัญหาชาวจีนในพระราชอาณาเขตรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว" (ปริญาณิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๑๖), หน้า ๔๕.

^๕อัครพาทู, พวกยิวแห่งบูรพาทิศ, หน้า ๒๔.

นอกจากปัญหาสังคมและเศรษฐกิจดังกล่าวแล้ว ชาวจีนยังได้ก่อปัญหาทางการเมืองขึ้นในดินแดนไทย โดยเฉพาะการนำความคิดประชาธิปไตยเข้ามาเผยแพร่ในสังคมไทย ซึ่งเป็น การสิ้นละ เเทน เสถียรภาพของสถาบันกษัตริย์ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช กล่าวคือ ในรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ขณะที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงศึกษาอยู่ ณ ประเทศอังกฤษ ได้เกิดความเคลื่อนไหวทางการเมืองภายในประเทศจีนขึ้นโดยพรรคก๊กมินตั๋ง ภายใต้การนำของ ดร.ซุนยัตเซ็น ลงมือทำการปฏิวัติล้มราชวงศ์แมนจู เพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นประชาธิปไตย ระบบสาธารณรัฐ โดยเริ่มตั้งแต่วันที่ ๔ กันยายน พ.ศ. ๒๔๓๗ เป็นต้นมา นับแต่นั้นมาผู้นำชาวจีนในประเทศจีนก็เริ่มมองเห็นความจำเป็นที่จะต้องดำเนินนโยบาย เพื่อหาเสียงสนับสนุนจากชาวจีนโพ้นทะเล อันหมายถึง ชาวจีนในแผ่นดินไทยด้วย

ดร.ซุนยัตเซ็นได้เดินทางเข้ามาดำเนินกิจการในแผ่นดินไทยด้วยตนเอง โดยมากรุงเทพฯ ถึง ๒ ครั้งคือ ในระหว่างเดือนพฤษภาคม-มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๔๖ และเดือนพฤศจิกายน-ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๔๑^๑ ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงประทับอยู่ในประเทศแล้ว จุดประสงค์ในการเดินทางเข้ามาของดร.ซุนยัตเซ็นก็เพื่อปลุกระดมชาวจีนในดินแดนไทยให้เกิดความรู้สึกจงรักภักดีต่อชาติจีน เข้ามามีส่วนร่วมทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สนับสนุนอุดมการณ์ของพรรคก๊กมินตั๋ง และชักชวนให้บริจาคตหารภัยช่วยเหลือการปฏิบัติงานของพรรค ในปี พ.ศ. ๒๔๕๐ ก็ได้ส่งผู้แทนมาดำเนินการจัดตั้งสาขาของสมาคมอุ้งเหมิงฮุยขึ้นในประเทศไทย^๒ เช่น จัดตั้งสโมสรจีน-กรุงเทพฯ ขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๕๗ อันเป็นสโมสรการค้าของพวกจีนแคะใน กรุงเทพฯ เพื่อใช้เป็นองค์การบ่งหน้าดำเนินงานใต้ดิน ต่อมาก็ได้มีการจัดตั้งหน่วยปฏิวัติเล็ก ๆ ขึ้นในหน่วยงานธุรกิจของเอกชนในต่างจังหวัดขึ้นสองสามแห่ง และจัดตั้งสมาคมหนังสือและหนังสือ

^๑กรรภิรมย์ สุวรรณานนท์, "พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกับการสร้างชาติไทย", หน้า ๘๗.

^๒Tung Meng Hui (สมาคมปฏิวัติจีน) เป็นสมาคมต่อต้านการปกครองของราชวงศ์แมนจู สมาชิกของสมาคมที่ร่วมมือกับบุคคลหลายกลุ่มรวมทั้ง ดร.ซุนยัตเซ็น ตั้งพรรคก๊กมินตั๋งขึ้น อ้างจากกรรภิรมย์ สุวรรณานนท์, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๒.

พิมพ์แห่งแรกขึ้นทางภาคใต้ของไทย ซึ่งนับเป็นการวางโครงร่างแห่งองค์การชาตินิยมของจีนขึ้นในต่างจังหวัด^๑ ในปี พ.ศ. ๒๔๕๒ ก็มีการจัดตั้งโรงเรียนจีนแห่งแรกขึ้นในกรุงเทพฯ เพื่อเป็นเครื่องมือปลุกฝังความรู้สึกชาตินิยมให้แก่เยาวชนจีนที่เกิดในเมืองไทยด้วย

หัวหน้ากลุ่มชาวจีนในไทย ผู้มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการปฏิวัติของ ดร.ซุนยัตเซ็นคือ นายเซียวโฟเซ็ง (Hsiao Fo ch'eng) หรือ นายเซียวซุดเล็ง ศรีบุญเรือง ซึ่งนอกจากการให้ความช่วยเหลือทางด้านการเงินแก่ ดร.ซุนยัตเซ็นแล้ว เซียวซุดเล็ง ยังได้ออกหนังสือพิมพ์ทั้งฉบับภาษาไทยและจีนขึ้นในเมืองไทยเพื่อเผยแพร่ความคิดปฏิวัติภายในจีนควบคู่ไปด้วย หนังสือพิมพ์ฉบับภาษาจีนได้แก่ ฮั่วเซียมซินโป (Hwa-hsin-gih-pao) ซึ่งมักจะลงเรื่องราวเกี่ยวกับการทหาร การปกครองภายในประเทศจีนเสมอ ส่วนฉบับภาษาไทยได้แก่จินโนสยามวารศัพท์ ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตุว่าออกในช่วงปี พ.ศ. ๒๔๕๐ อันเป็นช่วงที่ฝ่ายปฏิวัติของจีนกำลังเร่งการปลุกระดมชาวจีนในประเทศไทยให้เกิดความรู้สึกชาตินิยม หนังสือพิมพ์ฉบับนี้มักจะลงเรื่องราวเกี่ยวกับประเทศจีนเพื่อให้ชาวจีนในประเทศไทยได้รับรู้ความเคลื่อนไหว และความก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของคณะปฏิวัติในประเทศจีน^๒

ผลสะท้อนจากการเดินทางเข้ามาปลุกระดมชาวจีนในดินแดนไทยของ ดร.ซุนยัตเซ็นด้วยตนเองก็ดี จากการปลุกระดมทางหน้าหนังสือพิมพ์ก็ดี หรือจากการจัดตั้งโรงเรียนจีน ตลอดจนการตั้งสมาคมต่าง ๆ ของชาวจีนก็ดี ได้ก่อให้เกิดความรู้สึกชาตินิยมและความตื่นตัวทางการเมืองขึ้นในหมู่ชาวจีนอย่างกว้างขวาง นอกจากนี้ ทางฝ่ายรัฐบาลแมนจูของจีนก็ได้มีส่วนทำให้ชาวจีนในประเทศไทย เกิดความรู้สึกชาตินิยมขึ้นมาอย่างมากด้วยเช่นกัน กล่าวคือ รัฐบาลแมนจูสน-

^๑William Skinner, Chinese Society in Thailand...P.158 อ้างถึง

ในพวงร้อย กล่อม เชียง, "พระบรมราชาไชยเกี่ยวกับชาวจีน...", หน้า ๑๐๑.

^๒ประดัด จันทรสุขศรี, "วิเคราะห์บทความในหนังสือพิมพ์จินโนสยามวารศัพท์ พ.ศ. ๒๔๕๓-๒๔๖๖" (วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๒๑), หน้า ๑๕๑.

ใจเอาใจใส่ต่อชาวจีนในเมืองไทยด้วยการส่งคณะผู้แทนการค้ามาเยือน ทั้งโดยเปิดเผยและลับ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๕๐ มีการเรียไรเงินและดำเนินการตั้งสโมสรการค้า กงสุล และทำข้อสัญญาไมตรีกับไทย ในพ.ศ. ๒๔๕๒ มีการประกาศใช้กฎหมายสัญชาติจีนฉบับแรกในประเทศจีน กำหนดให้ผู้มีบิดามารดาเป็นจีนต้องถือสัญชาติจีนโดยไม่คำนึงถึงว่าเกิด ณ ที่ใด^๑

สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนมีผลทำให้คนจีนในแผ่นดินไทย เกิดความผูกพันกับ เมืองแม่ยิ่งขึ้น เกิดความตระหนักถึงความยิ่งใหญ่ของประเทศจีนและภาคภูมิใจในสัญชาติจีนของตน โดยเฉพาะพวกจีนหนุ่ม ๆ ซึ่งมีความรู้สึกชาตินิยมรุนแรงมากอยากให้เป็นยิ่งใหญ่ยิ่งขึ้นต่อไปอีก จีนที่ไว้ผมเปีย กิ๊ตตมม เปีย มีการติดธง ก๊กเหม็ง (ก๊กมินตั๋ง) ตามบ้านของคนจีน มีการติตรูขง ดร.ซุน-ยัต เซินกัน เต็มไปหมด อันแสดงให้เห็นถึงความศรัทธาต่ออุดมการณ์ปฏิวัติภายในประเทศจีน ขณะนั้นพวกจีนเหล่านี้ชอบอยู่รวมกันเป็นหมู่ ไม่ค่อยปะปนกับคนไทยเหมือนแต่ก่อน ระยะเวลาจีนกับไทยจึงเห็นห่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนจีนในเมือง^๒ ทำให้คนไทยเกิดความขุ่นเคืองและเกิดความแตกแยกระหว่างจีนกับไทยยิ่งขึ้น

ความขิก เขิมของชาวจีนในดินแดนไทย เห็นได้ชัดจากกรณีการนัดหยุดงานครั้งใหญ่ของชาวจีนในกรุงเทพฯ ในเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๔๕๓ ซึ่งเป็นระยะก่อนหน้าที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจะเสด็จขึ้นครองราชสมบัติเพียง ๕ เดือน จุดประสงค์ของการนัดหยุดงานครั้งนี้ก็เพื่อประท้วงรัฐบาลไทยในการเก็บเงินค่าราชการหรือเงินค่าแรงผูกปี้เงินเพิ่มขึ้นจากปีละ ๑.๕๐ บาท เป็นคนละ ๖ บาท^๓ การนัดหยุดงานครั้งนี้ ชาวจีนได้ก่อความวุ่นวายขึ้นเป็นเวลา ๓ วัน (๑-๓ มิถุนายน ๒๔๕๓) รัฐบาลต้องใช้กำลังทหารเข้าปราบจึงสงบลง

^๑ พวงร้อย กล่อม เอียง, "พระบรมราโชบายเกี่ยวกับชาวจีน...", หน้า ๗๘-๗๙.

^๒ ยูพเรศ มัลลิกาน, "บทบาทของชาวจีนในประเทศไทย", หน้า ๑๑๑.

^๓ พวงร้อย กล่อม เอียง, "พระบรมราโชบายเกี่ยวกับชาวจีน...", หน้า ๓๓๒.

ต่อมาในเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๔๕๓ ซึ่งเป็นตอนต้นรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ได้มีข่าวลือว่า รัฐบาลไทยจะเกณฑ์บุตรจีนเป็นทหาร จนทำให้บรรดาลูกจีนหนีไปเมืองจีนเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ ยังลือกันถึงกับว่าลูกจีนที่เกิดในประเทศไทยเมื่ออายุถึง ๕ ขวบแล้วรัฐบาลไทยจะเอาไปลักข้อมือ เมื่ออายุ ๘ ขวบ ก็จะมีบังคับให้เข้าโรงเรียนให้ฝึกหัดทหาร และจะไม่ยอมให้ไปเมืองจีน ดังนั้น พวกจีนจึงพากันส่ง เด็กจีนที่อายุ ๒-๓ ขวบ ไปเมืองจีนกันเป็นจำนวนมาก^๑ มีผลให้หนังสือพิมพ์จีนทั้งในและนอกประเทศต่างพากันลงข้อความโจมตี รัฐบาลไทยอย่างรุนแรง และปลุกระดมชาวจีนให้แข็งข้อกับรัฐบาลไทย ดังจะเห็นได้จากหนังสือ ตงฮั่วป้อฮัวเถา ฉบับวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๕๓ ได้ลงบทความปลุกระดมชาวจีนพร้อมกับ ก้าวร้าวไทยว่า

. . . กรุงสยามเป็นประเทศชั้น ๔ อาณาเขตก็เท่ากับหัวเมืองของเราเมืองหนึ่งเท่านั้น ถ้าจะเอาประเทศมาเทียบกัน เข้าแล้ว พวกเราไม่ควรจะนั่งให้เขาข่มเหงเลย และชาวสยามนอกจากพวกข้าราชการกับนักบวชแล้ว ก็มีแต่ล้วนแต่คนโง่ ๆ ที่หาเลี้ยงชีพทางทำไร่ไถนาเท่านั้น ผู้ที่ประกอบการหัตถกรรมและพาณิชย์การหลายล้านคนก็ล้วนแต่เป็นคนจีนทั้งสิ้น พวกเราจะยกเท้าที่เดียวก็อาจเหยียบลงให้ชาวเมืองเขาตายหมดได้ ถ้าเทียบกันตามจำนวนคนแล้ว พวกเราที่อาศัยอยู่ที่นี่ก็ไม่ควรจะนั่งอยู่ให้เขาข่มเหงเหมือนกัน . . .^๒

การกระทำต่าง ๆ ของชาวจีนในดินแดนไทยที่ผ่านมา โดยเฉพาะเหตุการณ์การณ์การนัดหยุดงานในปี พ.ศ. ๒๔๕๓ นี้ทำให้รัฐบาลไทยตระหนักถึงปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการกระทำของชาวจีนได้อย่างชัดเจนขึ้น และมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อชาวจีนมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว หลังจากการก่อความวุ่นวายของชาวจีนในครั้งนี้ พระองค์ทรงโปรดฯ ให้ข้าราชการบริพารของพระองค์หันมาเล่นกิจกรรม "โปลิศจับ แจ็ก" อันเป็นการเล่นปราบปรามคนจีน

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๓๒-๓๓๓.

^๒ กจช., ร.ต บ.๑๓/๑ คำแปลหนังสือพิมพ์ตงฮั่วป้อฮัวเถา ฉบับลงวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์

ที่ก่อความไม่สงบแทนการ เล่นซ่องรบที่เล่นมาแต่เดิม^๑ และ เมื่อทรงขึ้นครองราชสมบัติแล้ว ก็ไม่ทรงลืมถึงปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอันเนื่องมาจากการกระทำของชาวจีน โดยเฉพาะ เมื่อ ดร.ซุนยัต เซ็น ทำการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นประชาธิปไตย ระบบสาธารณรัฐสำเร็จ เมื่อวันที่ ๑๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๔ ผลจากการนี้ทำให้ชาวจีนในประเทศไทยเกิดปฏิกิริยาต่างๆ ที่แสดงให้เห็นถึงความชื่นชมยินดีในการที่คณะปฏิวัติของ ดร.ซุนยัต เซ็น ทำการสำเร็จ และภายหลังจากการปฏิวัติในประเทศจีนเพียง ๕ เดือน รัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ได้ทรงพบแผนการของคณะทหารและพลเรือนกลุ่มหนึ่งที่เรียกกันว่า "คณะ ร.ศ.๑๓๐" ซึ่งจะทำการปฏิวัติ เปลี่ยนแปลงการปกครองของไทยจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นระบอบประชาธิปไตย อันมีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด แต่รัฐบาลจับกุมได้เสียก่อนในวันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๔^๒ เหตุการณ์ครั้งนี้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระทัย เป็นอย่างยิ่งว่า เป็นผลสะท้อนจากการปฏิวัติของจีน^๓ ด้วยเหตุนี้เองทำให้พระองค์ทรงมองเห็นว่าปัญหาทางการเมืองที่เกิดจากชาวจีน เป็นปัญหาที่สำคัญยิ่ง เพราะการเผยแพร่ความคิดประชาธิปไตย เข้ามาในเมืองไทย นอกจากจะเป็นการทำลายความมั่นคงและความ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชาติแล้วยัง เป็นการทำลายความมั่นคงทางการเมืองของพระองค์ในฐานะกษัตริย์ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชอีกด้วย

พระบรมราโชบายในการแก้ปัญหาชาวจีนในประเทศไทยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงนับ เป็นนโยบายสำคัญยิ่งประการหนึ่งของพระองค์ ใน เรื่องนี้ได้มีผู้ตั้งข้อสังเกตไว้ดังนี้คือ

^๑พระยาสุนทรพิพิธ, พระมหากษัตริย์คุณแห่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (พระนคร: โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, ๒๕๑๔), หน้า ๖๓.

^๒แกมสุข นุ่มนนท์, ยัง เติร์กรุ่นแรก-กบฏ.ศ. ๑๓๐ (พระนคร: ก้องเกียรติการพิมพ์, ๒๕๒๒,), หน้า ๑๗-๑๘.

^๓ กจช., ร.๖ ม.๓.๖ ก./๕ พระราชหัตถ์เลขาถึงพระยารัชฎานุประดิษฐ์ ข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลภูเก็ต ๒๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๕.

. . . ในปีพ.ศ. ๒๔๕๓ เป็นปีที่สำคัญในประวัติศาสตร์ของชาวจีนในประเทศไทย การสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งทรงมีพระมหากรุณาธิคุณต่อชาวจีนในประเทศไทย และการขึ้นครองราชย์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นจุดเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ เนื่องจากพระองค์ทรงเป็นนักชาตินิยมที่มีอารมณ์ฝัน (Romantic Nationalist) และทรงมีความคิดแอนตี้ชาวจีน . . .^๑

ด้วยเหตุนี้เอง พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงพยายามอย่างเต็มที่ที่จะใช้วิธีการต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดจากชาวจีน ไม่ว่าจะเป็นการแสดงพระบรมราโชวาทกรณเขียนบทพระราชนิพนธ์ประเภทต่าง ๆ เพื่อปลุกใจชาวไทยให้เกิดความรักชาติและตระหนักถึงภัยจากชาวจีน พร้อมทั้งเสนอแนะพระบรมราโชบายต่าง ๆ ให้รัฐบาลนำไปจัดทำ^๒ ตลอดจนกิจการที่พระองค์ทรงจัดตั้งองค์กรเสือป่าขึ้นในตอนต้นรัชกาล ส่วนหนึ่งของพระบรมราโชบายในการจัดตั้งองค์กรนี้ ก็เพื่อแก้ไขปัญหาชาวจีนในประเทศไทย อันเป็นการรักษาสถานภาพความมั่นคงทางการเมืองของพระองค์ไว้วิธีทางหนึ่ง

จากการศึกษาปัญหาต่าง ๆ ที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงประสบมาตั้งแต่ครั้งทรงดำรงตำแหน่งสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร แสดงให้เห็นถึงความจริงที่ว่า สถานภาพทางการเมืองของพระองค์มิได้อยู่ในสภาพที่มั่นคงอย่างแท้จริง พระองค์เสด็จขึ้นครองราชสมบัติในสภาพที่พระองค์เข้าพระทัยว่า ทรงประสบปัญหาหลาย ๆ อย่าง ทำให้ขาดความมั่นใจพระทัยในฐานะพระมหากษัตริย์ผู้ทรงพระราชอำนาจ ซึ่งพระองค์จะทรงแก้ไขปัญหาดังกล่าวไปไปในแนวทางใดขึ้นอยู่กับแนวพระราชดำริทางการเมืองของพระองค์เป็นสำคัญ

^๑Willian Skinner, Chinese Society in Thailand...,P.155.

อ้างถึงใน มนูญ สาขโรจน์, "นโยบายการจัดการศึกษาสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. ๒๔๕๓-๒๔๖๘)" (ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ-ประสานมิตร, ๒๕๒๑), หน้า ๓๑.

^๒โปรดดูรายละเอียดใน พวงร้อย กล่อมเอียง, "พระบรมราโชบายเกี่ยวกับชาวจีน...", หน้า ๗๕-๘๐.

แนวพระราชดำริทางการเมืองในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

การที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเติบโตขึ้นท่ามกลางบรรยากาศแห่งความรุ่งเรือง เปี่ยมด้วยพระราชอำนาจของสมเด็จพระราชบิดา และการที่ทรงได้รับการแต่งตั้งให้เป็นองคมนตรีหลายท่าน ตั้งแต่พระชนมายุเพียง ๑๔ พรรษา มีผลให้ทรงรู้พระองค์ล่วงหน้าเป็นเวลานานถึง ๑๗ ปี ว่าจะได้ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ผู้ทรงพระราชอำนาจสมบูรณ์ต่อไปในอนาคต ซึ่งแนวพระราชดำรินี้ คงจะได้เติบโตมาคู่กับพระองค์ โดยจะเห็นได้จากการเปลี่ยนแปลงพระราชฐานันดรของพระองค์หลังจากทรงได้รับการสถาปนาให้ดำรงตำแหน่งเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมารในปี พ.ศ. ๒๔๓๗ พระราชอุปนิสัยบางอย่างได้เปลี่ยนแปลงไป ทรงหยิ่งในพระอิสริยยศเกินกว่าวัย ในการเล่นหรือประพุดตอย่างใดที่ทรงเห็นว่าจะสู้ไม่ได้ก็จะไม่ทำด้วยกลัวจะเสียพระอิสริยยศ และในการเล่นอันใดที่จะต้องมีหัวหน้าก็จะทรงเลือกเอาหน้าที่ซึ่งเป็นนายหรือเป็นหัวหน้าไว้เสียในพระองค์^๑ อันแสดงให้เห็นถึงทรงมีพระราชนิยมในอำนาจและโปรดการเป็นผู้นำมาตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์

นอกจากนั้น การเสด็จไปศึกษา ณ ประเทศอังกฤษเป็นเวลาถึง ๔ ปี ทำให้มิได้ทรงรับการฝึกอบรมอย่างใกล้ชิดจากสมเด็จพระราชบิดา พระองค์ทรงอยู่ภายใต้การดูแลของข้าราชการบริพารทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ บุคคลสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการปลูกฝังแนวพระราชดำริทางการเมืองได้แก่พระองค์คือ พระยารวิสุทธีสุริยศักดิ์^๒ ซึ่งมีความยึดมั่นศรัทธาในรูปแบบการปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชที่พระมหากษัตริย์ทรงมีพระราชอำนาจสิ้นพันอย่างเต็มที่ โดยมีทัศนคติต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ในฐานะสมมติเทพผู้ทรงไว้ซึ่ง "พระเดชพระคุณ"^๓ การได้รับอิทธิพลทางความคิดในรูปแบบดังกล่าวจากพระยารวิสุทธีสุริยศักดิ์ประกอบกับพระอุปนิสัยส่วนพระองค์ที่นิยมอำนาจและโปรดการเป็นผู้นำมาตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ นับว่ามีส่วนสำคัญยิ่งในการหล่อหลอมความคิดให้พระองค์เป็นผู้มีความคิดอนุรักษนิยม ยึดมั่นในการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชที่พระมหากษัตริย์ทรงพระราชอำนาจอย่างสมบูรณ์

^๑ "หนังสือพระยารวิสุทธีสุริยศักดิ์กราบบังคมทูล พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ วันที่ ๒๗ กันยายน พ.ศ. ๒๔๓๘." พระราชหัตถเลขาและหนังสือกราบบังคมทูลของเจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี, เล่ม ๑, หน้า ๘๔.

^๒ ม.ร.ว. เปีย มาลากุล ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นหลวงไพศาลศิลปศาสตร์ พระมนตรียุวกิจ พระยารวิสุทธีสุริยศักดิ์ และเจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี ตามลำดับ.

^๓ "หนังสือพระยารวิสุทธีสุริยศักดิ์กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ," เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๔.

ฉะนั้นแม้ว่าพระองค์จะทรง เป็นพระมหากษัตริย์พระองค์แรกของไทยที่ทรงมีโอกาส ไปศึกษาต่างประเทศ คือประเทศอังกฤษ และได้ทรงเห็นรูปแบบการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งปรากฏแพร่หลายในประเทศแถบตะวันตกในขณะนั้น แต่พระองค์ก็ได้ทรงศรัทธา และไม่ทรงเชื่อว่าประเทศไทยจะปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยได้ แนวพระราชดำริดังกล่าวนี้ปรากฏให้เห็นได้อย่างชัดเจนจากบทพระราชนิพนธ์เรื่อง "รายงานการประชุมปาลิเมนต์สยาม"^๑ ซึ่งพระองค์ทรงส่งลงในหนังสือทวิปัญญฉบับที่ ๑๘ ในพ.ศ. ๒๔๔๘ อันเป็นช่วงเวลาที่ยังทรง ดำรงตำแหน่งสยามมกุฎราชกุมาร

พระราชนิพนธ์เรื่องนี้ทรงแต่งขึ้นเพื่อตอบโต้แนวความคิดทางการเมืองของ เทียนวรรณ ซึ่งได้เสนอให้มีการนำระบบรัฐสภา (ปาลิเมนต์) เข้ามาใช้ในสยามไทย เนื้อเรื่องทรงบรรยาย ถึงการที่พระองค์ทรงพระสुบินว่า สยามมีรัฐสภาแล้ว แต่ปรากฏว่าการทำงานของรัฐบาลประสบ ความล้มเหลว เพราะสมาชิกสภา^๒ ล้วนแต่พูดพาลามนอกประเด็น ไม่ยอมปฏิบัติตามกฎ เกณฑ์ต่าง ๆ ในการประชุมสภา ทำให้รัฐสภายุ่งเหยิง และการประชุมก็ไม่ได้เนื้อหาสาระใด เนื้อหาของพระ-ราชนิพนธ์เรื่องนี้ แสดงให้เห็นถึงแนวพระราชดำริทางการเมืองของพระองค์ที่มีต่อการเรียกร้อง ประชาธิปไตยของปัญญาชนในขณะนั้นว่า พระองค์ไม่ทรงเห็นด้วย และไม่ทรงเชื่อว่าระบอบประ-ชาธิปไตยจะใช้ได้ดีในสยามไทย มีแต่จะนำความยุ่งเหยิงมาสู่การปกครองประเทศเท่านั้น

เนื่องจากสยามในยุคนั้น มีความเชื่อเรื่อง โชคกลางและสิ่งศักดิ์สิทธิ์อย่างแพร่หลาย พระองค์จึงนำสิ่งนี้มาใช้ประโยชน์ในการสร้างศรัทธาต่อสถาบันพระมหากษัตริย์โดยการสร้าง ภาพพจน์ของพระองค์ในฐานะพระมหากษัตริย์ผู้เปี่ยมด้วยบุญญาฤทธิ โดยทรงชี้ให้เห็นว่า ในช่วง ก่อนที่พระองค์จะขึ้นครองราชสมบัติประมาณ ๑ ปี ในคืนวันที่ ๒๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๔๒

^๑พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, "เรื่องรายงานการประชุมปาลิเมนต์สยาม", ประมวลนิทานพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๖ (พระนคร: ศิลปาบรรณาการ, ๒๕๑๓) หน้า ๔๗-๔๘.

^๒ในเนื้อเรื่องหมายถึง นายทวนและนาย เกศร์ ซึ่งทรงตั้งพระทัยล้อเลียนถึง เทียนวรรณและ ก.ศ.ร. กุหลาบ.

พระองค์พร้อมทั้งข้าราชการบริพารอีกหลายคนได้สังเกตเห็นองค์พระปฐมเจดีย์มีรัศมีพุ่งขึ้นมา^๑ และหลังจากที่พระองค์ทรงขึ้นครองราชสมบัติได้ประมาณ ๓ เดือน ก็ได้มีการค้นพบแผ่นสัมฤทธิ์รูปกระบี่และครุฑสำหรับติดด้านองกระบี่ชูครุฑพ่าห์^๒ สำหรับพระมหากษัตริย์แต่โบราณที่วัดพระประโทน จังหวัดนครปฐม และพบศรโบราณพร้อมด้วยคันสายและลูกศรซึ่งมีรูปร่างอยู่ทรงปลายที่อำเภอยะหริ่ง จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งใน เรื่อง เหล่านี้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริว่าเป็นของราวกับทำขึ้นสำหรับพระองค์โดยเฉพาะทีเดียว เพราะทรงมีพระนามเดิมว่า "วชิราวุธ" การที่ได้แผ่นสัมฤทธิ์และศรเหล็กโบราณนี้ ทำให้ทรงปลาบปลื้มพระราชหฤทัยมาก เพราะทรงถือเสมือนเป็นเครื่องประดับบารมี เปรียบได้กับพระมหากษัตริย์ในอดีตที่ได้ช้างเผือกมาสู่พระบารมี^๓

^๑ ตรี มุขชะโกษา, พระมหาธีรราชเจ้า (พระนคร: สำนักพิมพ์แพรวพิทยา, ๒๕๐๖), หน้า ๑๓๕-๑๓๖.

^๒ องค์ทั้งสองนี้ได้้นำออกใช้ในงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมโภชเป็นครั้งแรก และในการเสด็จพระราชดำเนินมาที่สโมสรเสือป่าครั้งแรก ทรงโปรดเกล้าฯ ให้กองเสือป่า หลวงรักษาพระองค์เชิญองค์ทั้งสองนี้มาขบวนเสด็จ ทุกรายละเอียดใน จมื่น อมรตฤณารักษ์, เสือป่าและลูกเสือในประวัติศาสตร์ เล่ม ๒ (พระนคร: องค์การค้าคุรุสภา, ๒๕๑๔), หน้า ๗๖.

^๓ กจข., ร.๖.ป. ๓.๖/๒ พระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวถึงสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ๒๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๓

สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็น สะท้อนแนวพระราชดำริทางการเมืองในลักษณะอนุรักษนิยมของพระองค์ว่าทรงเป็นพระมหากษัตริย์ผู้ยึดมั่นในการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงมีพระราชอำนาจอย่างล้นพ้น ฉะนั้น เมื่อพระองค์ต้องเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ อันเป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้ทรงเข้าพระทัยว่าสถานภาพทางการเมืองของพระองค์ต้องคลอนแคลน จึงทรงใช้วิธีการต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหาเหล่านี้เพื่อพระองค์ขึ้นครองราชสมบัติ อาทิเช่น การจัดการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง การบริหารราชการแผ่นดิน พระองค์พยายามดึงอำนาจการปกครองมาสู่สถาบันพระมหากษัตริย์อีกครั้งหนึ่ง เช่น ในด้านการปกครองส่วนภูมิภาค มีการย้ายสังกัดสมุหเทศาภิบาลจากกระทรวงมหาดไทยขึ้นต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ และตั้งอุปราชประจำภาคขึ้น^๑ ทั้งยังทรงใช้ "ระบบอุปถัมภ์" เป็นหลักในการดำเนินการต่าง ๆ ทรงแต่งตั้งขุนนางที่ใกล้ชิดที่ทรงไว้วางพระราชหฤทัยเข้าไปบริหารราชการ^๒ ทำให้ในรัชกาลนี้เป็นยุคสมัยที่ขุนนางมีอำนาจรุ่งเรืองมาก

นอกจากนั้นก็ทรงใช้นโยบาย เผยแพร่แนวความคิดชาตินิยมที่เน้นความสำคัญของสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช ตลอดทั้งการจัดตั้งองค์กรเสือป่าก็เป็นวิธีการสำคัญอย่างหนึ่งที่ทรงนำมาใช้ในการแก้ปัญหาที่พระองค์ทรงเข้าพระทัยว่าสิ้นคลอนความมั่นคงทางการเมืองของพระองค์ด้วย

^๑ มีทนา เกษกมล, "การวิเคราะห์ในเชิงประวัติศาสตร์เรื่องการเมือง การปกครอง ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. ๒๔๕๓-๒๔๖๘)", หน้า ๑๔๒.

^๒ อาทิเช่น เจ้าพระยายมราช (ปั้น สุขุม) ภายหลังได้เป็นเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย หลังจากที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพลาออกจากตำแหน่งนี้

พระราชประสงค์ในการจัดตั้งองค์กร เลือป่าของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า

เจ้าอยู่หัว

ถ้าพิจารณาถึงการจัดตั้งองค์กร เลือป่าของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า เจ้าอยู่หัว แล้ว จะเห็นได้ว่าทรงกระทำโดยมีการเตรียมแผนการล่วงหน้าอย่างรอบคอบและเป็นไปอย่างมีขั้นตอน พระองค์มิได้ทรงจัดตั้งองค์กร เลือป่าขึ้นอย่างทันทีทันใด โดยสังเกตเห็นได้ว่า องค์กร เลือป่ามีวิวัฒนาการมาจากการ เล่นซ้อมรบของพระองค์ ทรงเริ่มการ เล่นซ้อมรบหลังจาก เสด็จกลับจากประพาสสมณพลาชัยในปี พ.ศ. ๒๔๔๘^๑ ตั้งแต่ครั้งยังทรงเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร และตั้งแต่นั้นก็ทรงเล่นซ้อมรบเรื่อยมา ในบางครั้งก็ทรง เล่นโปลิซซับชโมยบ้าง เล่นปราบเจ๊กก้อการอั้งยี่บ้าง สอดแนมกันเองบ้าง^๒ การ เล่นต่าง ๆ เหล่านี้ได้ทรงกระทำที่พระราชวังสราญรมย์และพระราชวังสนามจันทร์ตามแต่ เวลาและโอกาส โดย เล่นกัน ในหมู่ผู้ที่เป็นมหาดเล็กข้าทูลวง เดิมหรือข้าราชการที่มีหน้าที่ประจำพระองค์ โดยใช้ เวลาว่างภายหลัง เวลาเสวยค่ำประมาณ ๒๑.๐๐ น. การ เล่นดังกล่าวนี้คนทั้งหลายต่างพากัน เข้าใจว่า ที่ทรงปฏิบัติไปนั้นเสมือน เป็นของเล่น ๆ เพื่อทรงพระราชสำราญเท่านั้น^๓ แต่แท้ที่จริงแล้ว น่าจะวิเคราะห์ได้ว่าการ เล่นซ้อมรบของพระองค์นี้น่าจะ เป็นกิจกรรมที่ทรงจัดทำขึ้นอย่างมีจุดมุ่งหมายที่แน่นอน เพราะ เป็นที่น่าสังเกตว่าทรงกระทำขึ้นในช่วง เวลาหลังจาก เสด็จกลับจากทรงศึกษา ณ ประเทศอังกฤษ ๓ ปี ซึ่งจากระยะ เวลาดังกล่าว น่าจะทำให้ทรงสามารถประเมินสถานการณ์ทางการเมืองภายในประเทศในขณะนั้นได้ว่า กลุ่มพระบรมวงศานุวงศ์รุ่นอาวุโสเป็นผู้กุมอำนาจในการบริหารในขณะนั้น เสียเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นกลุ่มที่พระองค์มิได้ทรงใกล้ชิดด้วย การ เล่นซ้อมรบนี้ จึงน่าจะมีพระราชประสงค์ เพื่อเป็นการเตรียมการสร้างกลุ่มฐานพระราชอำนาจของพระองค์เองขึ้น โดย เริ่มจากกลุ่มมหาดเล็กผู้ใกล้ชิดพระองค์ก่อน เป็นกลุ่มแรก

^๑ พระยาสุนทรพิพิธ, พระมหากษัตริย์องค์แห่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (พระนคร: โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, ๒๕๑๔), หน้า ๖๓.

^๒ จมื่นอมรรตวรักษ์, เลือป่าและลูกเลือในประวัติศาสตร์ เล่ม ๑, หน้า ๑๔.

^๓ เรื่องเดียวกัน.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เกิดแนวพระราชดำริที่จะพัฒนาการล้อม
 ข้อมรณนี้จัดตั้ง เป็นกอง เลือป่าขึ้น ในคราวที่พระองค์ได้เสด็จประพาสสมณชลธิษัต์ ในปี พ.ศ.
 ๒๔๕๒ ซึ่งเป็นที่น่าสัง เกตว่าในปีเดียวกันนี้เป็นช่วง เวลาที่แนวความคิดประชาธิปไตย กำลังแพร่
 หลายในสังคมไทย^๑ และเป็นปีเดียวกับที่ทรงมีความขัดแย้งกับกลุ่มทหารของชาติ^๒ ซึ่งเหตุการณ์
 ในครั้งนี้ชี้ให้เห็นถึงการที่ทรง เข้ากับกลุ่มทหารไม่ได้ การที่ทรงมีพระราชดำริที่จะพัฒนาการล้อม
 มรณจัดตั้ง เป็นองค์กร เลือป่าขึ้นในช่วง เวลาใกล้เคียงกันกับ เหตุการณ์ดังกล่าวนี้ แสดงให้เห็นพระ-
 ราชประสงค์อย่างหนึ่ง คือ ทรงคิดจะให้กอง เลือป่า เป็นฐานพระราชอำนาจทางการเมืองแทน
 ที่กลุ่มทหารของชาติ ซึ่งฝ่ายทหารในเวลานั้นก็มีความรู้สึกในทำนองเดียวกันนี้^๓ แต่การจัดตั้งองค์-
 กร เลือป่าในเวลานั้นยังมีได้ทำขึ้นอย่างเป็นทางการ ด้วยทรงเล็ง เห็นว่า "ในเวลานั้นยังไม่เป็น
 เวลาอันเหมาะที่จะตั้งขึ้น เพราะคนที่จะไม่เข้าใจความมุ่งหมาย ถ้าที่จะแก่งทำไม่เข้าใจมีอยู่
 หลายคน ผู้ที่พอใจจะหาว่าเราเป็นขบถนั้นก็ยังมีอยู่... เราจึงได้พักการตั้งกอง เลือป่าไว้ เพื่อรอหา
 โอกาสให้เหมาะก่อน"^๔ การดำเนินการในช่วง เวลานี้จึงยังอยู่ในขั้นทดลอง โดยยังจัดในรูปของ
 การล้อมรณในหมู่ข้าราชการบริพารที่ใกล้ชิดพระองค์อยู่เช่นเดิม ทำการล้อมรณที่พระราชอุทยานโดย
 จัดกำลังออกเป็น ๒ ฝ่ายคือ ฝ่ายรุกและฝ่ายรับ การล้อมรณในช่วงนี้ทำแบบเดียวกับทหารไม่ว่า
 จะ เป็นการให้สัญญาณ หรือคำเรียกกำลังของฝ่ายต่าง ๆ^๕ โดยผู้ทำการล้อมรณแต่ง เครื่องแบบ
 เป็นเสื้อผ้าขาวรื้อน้ำเงิน กางเกงสีน้ำเงินแก่ ถุงเท้าดำ รองเท้าบูตดำ^๖

^๑ ฐรายละเอียดในหน้า ๓๒-๔๘.

^๒ ฐรายละเอียดในหน้า ๒๔-๒๗.

^๓ พลภูล ยังกินันท์, "เมฆินุหน้าผู้ก่อการเรกั๊กเหม็ง", สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ๑๒

(พฤศจิกายน) ๒๕๑๔ : ๑๒.

^๔ จดหมายเหตุรายวันในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว วันที่ ๖ พฤษภาคม
 ๒๔๕๔....., หน้า ๓๒-๓๓.

^๕ จมีนอมรดรุณารักษ์, เลือป่าและลูกเลือในประวัติศาสตร์ เล่ม ๑ หน้า ๑๖-๓๒.

^๖ กจช., ร.๖ บ.๑๖/๑๒ รายงานจเรเลือป่าตรวจราชการ ๗ กรกฎาคม พ.ศ.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงใช้เวลาทดลองเตรียมการจัดตั้งกอง
 เลือป่าก่อนขึ้นครองราชสมบัติเป็นเวลาถึง ๓ ปี เมื่อทรงขึ้นครองราชย์แล้วจึงได้ทรงเริ่ม
 ดำเนินการวางแผนการจัดตั้งองค์กรเลือป่าอย่างจริงจัง โดยทรงปรึกษาทหารกับข้าราชการ
 ผู้ใกล้ชิดพระองค์หลายท่าน^๑ ในคราวที่เสด็จพระพาสหัวเมืองชายทะเลบึงขี้ได้ โดยเรือพระที่นั่ง
 จักริในเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๔๕๔^๒ หลังจากนั้นทรงประกาศตั้งองค์กรเลือป่าขึ้นอย่างเป็นทางการ
 ในวันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๔ อันเป็นช่วงเวลาห่างจากวันขึ้นครองราชสมบัติเพียง ๖ เดือน
 ๙ วัน และในขณะนั้นกำลังอยู่ในช่วงของการเตรียมการจัดงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษกครั้งที่ ๒
 ดำเนินการจัดตั้งองค์กรเลือป่าในช่วงเวลาอันประจวบเหมาะเช่นนี้ แสดงให้เห็นว่า พระบาท-

^๑ อาทิเช่น หม่อมเจ้าปิยนุตร์ จักรพันธุ์, นายชัน คุ้มแพร (ม.ล. เพื่อ ฟิ่งบุญ
 ภายหลังเป็นเจ้าพระยารามราชพ) นายฉัน คุ้มแพร (เทียม อัครักษ์ ภายหลังเป็นพระยา
 คหาธรบดี, พระยาเทพทวาราวดี (สาย ณ มหาชัย ภายหลังเป็นพระยาบำเรอบริรักษ์)
 พระยาราชวัลลภานุสิทธิ์ (อ้อต ศุภมิตร ภายหลังเป็นเจ้าพระยาสุภมิตร) นายพลโท พระยา-
 สุรเสนา (กลิ่น แสงชูโต) เป็นต้น

^๒ จมื่นอมรรตธรรักษ์, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๕-๖๗.

สมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเตรียมแผนการล่วงหน้า เกี่ยวกับการ เลือบ่าอย่างรอบคอบ และทรงดำ เนินการอย่าง เป็นลำดับขั้นตอนตลอดมา และเป็นที่น่าสัง เกตว่าการวางแผนการ เกี่ยว กับเลือบ่าทุกครั้งทรงทำนอก เขตพระนคร และทำกันในหมู่ข้าราชการชั้น ใกล้เคียงพระองค์ เท่านั้น อันแสดงให้ เห็นว่าทรงมีจุดมุ่งหมายที่แน่นอนในการจัดตั้งองค์กร เลือบ่า ซึ่ง เมื่อนำพระราชปรารภ ของพระองค์ในการจัดตั้งองค์กร เลือบ่ามาประกอบการพิจารณาแล้ว สามารถสะท้อนให้เห็นถึง พระราชประสงค์ที่แท้จริง ในการจัดตั้งองค์กร เลือบ่าของพระองค์ว่า เพื่อไว้เป็นกลุ่มฐานพระราช อำนาจทางการเมือง เพื่อสร้างความมั่นคงแห่งพระองค์เอง เป็นสำคัญ โดยรับสมาชิกในวงกว้าง เน้นที่กลุ่มพลเรือน โดยเฉพาะข้าราชการ เป็นกลุ่ม เป้าหมายหลักนำมาทำการฝึกหัดแบบทหาร และ ปลูกฝังความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เป็นสำคัญ

นอกจากการจัดตั้งองค์กร เลือบ่าแล้ว พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงจัดตั้งจิตรลดาสโมสรขึ้น เป็นที่รวบรวมบุคคลที่พระองค์ทรงไว้วางพระราชหฤทัย ซึ่งมีทั้ง ทหารและพลเรือน ทั้งที่รับราชการในและนอกราชสำนัก ทรงหวังว่าบุคคลเหล่านี้จะเป็นผู้ป้องกัน ภัยให้พระองค์ทุกวิถีทาง จึงทรงตั้งสโมสรนี้ขึ้นอีกแห่งหนึ่ง เพื่อให้สมาชิกได้มีโอกาสพบปะกันและ คุ้นเคยกันเป็นอย่างดี ใกล้เคียง แต่การรับสมาชิกรับในวงแคบกว่า เลือบ่า สมาชิกของจิตรลดา- สโมสรล้วนแต่อยู่ใน "วงใน" พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเข้มงวดผู้ที่ จะเชิญ เข้ามาเป็นสมาชิกมาก แม้แต่พระอนุชาชั้น เจ้าฟ้าบางพระองค์ แสดงพระประสงค์จะใคร่เป็นสมา- ชิกบ้าง ก็ยังไม่โปรดให้รับ^๑ การจัดตั้งจิตรลดาสโมสรนี้ทรงนำวิธีการบางอย่างของพวกฟรี เมซัน (Free Mason) ซึ่งเป็นสมาคมลับของอังกฤษมาใช้เช่น ให้มี เลือบครุยสำหรับสมาชิก มีผู้ถือไม้- อาญาสิทธิ์สำหรับลงโทษสมาชิกที่ประพฤติผิดวินัย ตราของสมาคมนี้เป็นรูปสาม เหลี่ยม สมาชิกจึง มีสิทธิใช้กระดุมรูปสาม เหลี่ยม เป็นกระดุม เม็ดแรกของ เลือบ่าราชการ^๒

^๑ หลวงจักรปาณี ศรีศิริวิสุท, เรื่องของเจ้าพระยามหิธร (พระนคร: โรงพิมพ์ดีดธรรมสาร, ๒๔๙๔)

หน้า ๔๔. (ที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพเจ้าพระยามหิธร (ลข) ไกรฤกษ์) ณ วัดเทพศิรินทราวาส ๑๔ พฤศจิกายน ๒๔๙๔).

^๒ เรื่องเดียวกัน

จึงกล่าวได้ว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงจัดตั้งจิตรลดาสโมสร และองค์กร เลือ่ปาขึ้นมา เพื่อ เป็นกลุ่มฐานพระราชอำนาจทางการเมืองของพระองค์เองทั้งสิ้น ต่างกันแต่ว่า องค์กรเลือ่ปา เป็นกลุ่มฐานพระราชอำนาจที่รับสมาชิกในวงที่กว้างกว่าจิตรลดา- สโมสร ทั้ง ๒ องค์กรนี้ต่างมีอยู่จนตลอดรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย